«Информацион техналогиялар ва тизимлар

Muallif:	Б.Мухиддинов.
Yaratilgan:	Ангрен 2006
Kategoriya:	Педагогика
Bo'lim:	Тожик тили
Institut	Тошкент вилоят давлат педагогика институти
Fakultet:	Педагогика
Kafedra:	Тожик тили укитиш
Elektron fayl turi:	RAR
Elektron fayl xajmi:	43 КБ

Orqaga

Faylni saqlash

Annotatsiya

Маруза матни «Педагогик махорат» фанидан янги педагогик технология талаби асосида намунавий ва ишчи дастур асосида яратилган. Маруза матни асосан тожик тилида таълим олаётган талабалари учун тайёрланган. Ушбу маруза матнига п.ф.н. доцент Ниёзов, . ф.ф.номзоди Исомиддинов такриз берганлар. . Ушбу маруза матни ТВДПИнинг мувофиклаштирувчи кенгашида мухокима килиниб чопга тавсия этилган. 9-март 2006 йил № 6 сонли карори билан чопга тавсия этилган.

Mundarija

УСЛУБИЙ КУРСАТМА

1 КИРИШ КИСМИДА УМУМИЙ МАЪЛУМОТ

2 ТАЪЛИМ СОНИНИГ Б 5141600 ГА МУЛЖАЛЛАНГАН

3 МАРУЗА МАТНИ ПЕДАГОГИК МАХОРАТ ФАНИДАН ТУЗИЛГАН

4 МАРУЗА МАТНИ ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ АСОСИДА ЯРАТИЛГАН

5 МАРУЗА МАТНИ ПЕДАГОГИКА МАХОРАТ ФАНИНИ УКИТИШ УЧУН ТАЙЁРЛАНГАН

6 МАРУЗА МАТНИ БУЛАЖАК УКИТУВЧИЛАРНИ ПЕДАГОГИК КОБИЛИЯТ ВА МАХОРАТИНИ ОШИРИШ УЧУН ТАЙЁРЛАНГАН

7 ДАРСЛАРИНИ ЮКОРИ САВИЯДА ОЛИБ БОРИШГА КАРАТИЛГАН

8 БУ МАРУЗА МАТНИДА ХОЗИРГИ ДАВРНИНГ ТАЛАБИ БУЛАЖАК УКИТУВЧИЛАРНИ ЮКСАК ПЕДАГОГИК МАХОРАТ ВА ТЕХНИКА КУНИКМАЛАРИ БИЛАН КУРОЛЛАНГАН МАДАНИЯТЛИ ШАХС СИФАТИДА ТАЙЁРЛАШ КЕРАКЛИГИНИ ЭЪТИБОРГА ОЛИБ ТАЙЁРЛАНГАН .

МАВЗ¤И: 1

«Маълумот дар бораи маµорати педагогº,
аµамияти ва мав³еи он дар фаолияти муаллим».

<u>МАКСАДИ ДАРС:</u> Шинос намудани дониш¿´±н бо асосхои такмил±бии маµорати педагогº, мав³еи он барои самаранокии таълим.
Талабатµои педагогº ба маµорати педагогº.
Вазифаµои асосии маµорати педагоги.

<u>ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС</u>: Китоби дарсº,адаби±тµои иловагº, таблисаи такягоµи оиди мавзу.

<u>НА£ШАИ МАВЗУ :</u>

1. Маълумот дар бораи маµорати педагогº.
2. £исмµои таркибии маµорати педагогº.
3. Таърихи тара³³и±ти касби муаллими ва мав³еи он дар ¿амъият.
4. Донишхо доир ба ихтисос ва ташаккул±бии маµорати педагогº дар фаолияти муаллим.

<u>КАЛИМАХОИ ТАКЯГО¥ª.</u>

Маµорати, маµорати педагогº, предмет, ма³сад, вазифа, талабот, ³исмµои таркибº, шахсияти муаллим.

Адаби±тµо оиди ба мавз´ь.

1. ¤збекистон Республикаси «Таълим тугрисида»ги конун.
Маърифат газетаси 23.04.92.

2. Баркамол авлод ¤збекистон тараккиётининг пойдевори.
Тошкент-1997.

3. И.А.Каримов. ¤збекистон; миллий истиклол, и³тисод, сиёсат мафкура . Тошкент.1993.
4. К.¥ошимов, С.Нишонова «Педагогика тарихи»Т-1996.
5. И.А. Зиязюн «Основы педагогического мастерства.»
6. Ж´ра Й´лдошев «Янги педагогик технологияси» Хал³ Таълими» №. 4. 1999 йил.

«…Муаллим ба фарзандонамон дониши
замонавº диµад гуфта талаб менамоем. Аммо
барои додани дониши замонавº, аввало худи
муаллим аз ин донишµо бохабар бошад….»

И¿рои вазифаµое,ки µукумати ¿умµурият дар соµаи таълими хал³ ба миён гузоштааст, аз бисёр ¿иµат бо муаллимон вобаста аст. Ояндаи хал³амон, исти³боли ¤збекистони муста³ил аз бисёр ¿иµат ба муаллим, савия, ³обилият, э¿одкорº, нававорº, маµорат, тайёрº ва фидокории вай, муносибати ´ ба таълим ва тарбияи насли наврас вобаст аст.

¥ар як муаллим мехоµад,ки нати¿аи кори ´ самаранок бошад, ба фаъолияти ´ баµои баланд диµанд, барои ба µамин хел орзу расиданро маµорати педагоги мег´ем.

- Маµорати педагогº худаш чист?
- Моµияти он аз чº иборат аст?
- Барои самаранокии таълим чº аµамият дорад?
- Ба кадом роµµо соµиби маµорати педагогº шудан мумкин?
- Муаллим бояд соµиби кадом ³обилиятµо бошад?

Дар педагогика ва психология ба маънидоди гуногуни маµорати педагогº дучор мешавем, яъне он якчанд таъриф дорад.

МА¥ОРАТИ ПЕДАГОГª - дар ¿араёни таълим ва тарбия ба дара¿аи баланд расидан санъати доимо онро такмил дода истодан, касби худро д´ст дошта, ба талаба меµр монда кор кардани µар як муаллим мебошад. Муаллим µамаи нозукиµои касбашро аз худ карда, фанни худашро чу³ур медонад, сохаµои асосии фанро таµлил карда метавонад, роµµо ва усулµои тарбия ва таълим доданро мукаммал медонитагº мутахассис мебошад….

Бинобар ин, муаллиме,ки дар мактабµои таълими умумии ¤збекистони муста³ил кор мекунад, бояд:

- дар фаъолияти педагогº ³обилиятнок, э¿одкор, тадбиркор:
- донандаи мукаммали арзишµои маданияти миллº ва умумиинсонº, илмµои дунёвº, во³иф аз илмµои динº, маънан баркамол:
- соµиби боварº ба тара³³иёти ¤збекистони муста³ил ба сифати давлат, ба хуби дарк кардани вазифаи ватанпарварº, шаµрвандº боэъти³од:
- дониш ва маµоратµои доир ба педагогика, психологº, µамчунин илмµои назариявиро мукаммал фаро гирифта бошад:
- касби муаллими бачагонро д´ст дорад, барои риво¿ёбº ва одами хуб шудани µар як хонанда аз таµти дил бовар кунад, барои µамчун шахс риво¿ ёфта, чун инсон ба камол расидани ´ мусоидат кунад:
- муаллим озодона ва э¿одкорона фикр кунад, серталаб, адолатпеша, баодоб бошад.

Масъалаµои зерин нишондиµандаµои маµорати педагогº мебошанд:

1. Соµиби а³лу заковат, дара¿аи баланди маданиятнокº.
2. Дониши чу³ур ва васеъ оиди фан.
3. Соµиби маълумоти педагогº ва псиъхологº, дар тарбия моµирона истифода бурдани он.
4. Методикаи корµои таълим ва тарбиявиро хуб медонад.

Чунин равия ва донишµое,ки мазмуни асосии маµорати педагогиро муайян мекунанд, ¿удо кардан мумкин:

1. Равияи педагогикаи инсонпарварº:
2. Донишµои оиди ихтисос.
3. £обилияти педагогº.
4. Техникаи педагогº.

Касби муаллими ба як ³атор талаботµои мухим ¿авоб доданаш лозим.

Имр´зµо мо республикаи µу³у³бун±ди демокоратº барпо карда истодаем, ¿амъияти имр´за ба муаллим кадом талаботµоро гузошат истодааст, фаъолияти муаллим чº хел бояд бошад?

О± талаботи ¿амъияти имр´заро муаллим сарфаµм рафта аз ´µдаи и¿рои он мебарояд-мº?

Вазифахоии асосии фанни педагоги маµорати.

Мохияти тарбияро дар тара³³и±ти µаматарафан шахс мав³еи онро муайян мекунад, ма³сади тарбия ,мазмун,усулµо,ало³амандº ва шаклµои ташкил намудани онро нишон медиµад, тара³³и±ти фанни маµорати педагогиро,та¿рибаи оиди таълим ва тарбия ба даст оварда шударо умумº мегардонад, истикболи ояндан фанро мебинад, шакл ва усулµои корµои тарбиявиро нишон медиµад.

£исмµои таркибии маµорати педагогº:

- Малакаµои нут³.
- Фикрро бо воситаи сухани фаµмо,µисси±т ва таъсуротµоро таъсирнок фаµмонидан.
- Мимика ва пантомимика.
- Нигоµи маъногº.
- µолати µисси±ти психикº.
- Кайфият ва табассум.
- Босаводона гап задан.
- Имову ишораи маънодор.
- Муносибати µавасмандкунанда.
- Зиддияти э¿одº.

Саволµои назорати.

1.Ибораи «маµорат» чº маъно дорад?
2. Ма³сади ом´зиши фан аз чº иборат аст?
3. Роµµои соµиб шудан ба маµорати педагогиро фаµмонед?

4.Кадом вазифаµо ма³сади асосии маµорати педагогиро муйян менамояд.
5. Дар бора ³исмµои таркибии маµорати педагоги маълумот диµед?
6. Талабаµои , ки технологияи педагогиº гузаштааст номбар кунед?

МАВЗ¤И -2

£ОБИЛИЯТИ ПЕДАГОГª.
МУАЛЛИМ.

МА£САДИ ДАРС: Ба талабагон дастрас намудан.
Талабаотµои асосº барои соµиб гардидан ба ³обилияти педагогº , сифатµое, ки ба ³обилияти педагогº хос аст.Шинос намудан ба дара¿аµои асосии ³обилият.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1.Тавсифи психологº -педагогº.

2.Намудµои асосии ³обилияти педагогº.

3.£обилиятµои эмпатº,персептивº ва комуникативº .

4.£обилиятµои дидактивº,³обилиятµои ташкилотчигии муаллим.

5.Сифатµои ³обилияти шахсии муаллим.

Адаби±тµо:

1.¤збекистон республикаси «Таълим ту²рисидаги» ³онун.»Маърифат» 1992\23.04.

2.Ижодкор ´³итувчилар изидан,Тошкент-1989.

3.Педагогик изланиш.-тошкент-1997.

4.А.Мунавваров.Педагогика.Тошкент-1997.

5.Л.Н.Рувинский .Тарбиявий ишлар методикаси.

6.С.Ражабов.Мутахасисликка кириш.Тошкент.-¤³итувчи-1981.

Калимаµои такягоµº:

£обилият,дидаектик,эмпатия,персептммив,констру4ктив,комуникатив.истеъзод.

САВОЛ¥ОИ САН¯ИШª:

1.Худи ³обилият чист?
2.Намудµои асосии ³обилиятро номбар кунед?
3.Дара¿аµои ³обилиятро номбар кунед?
4.Шартµои ³обилиятµои мактабачаµои хурдсол чº гуна мешавад?

КОНСТРУКТИВ-фаъолияти кориашро ба на³ша гирифта тавонистани муаллим мебошад.

£ОБИЛИЯТИ КОММУНИНИКАТИВª-муосирати одамонро ба роµ мегузорад ва дар як¿оягии фаолияти психологии байни µамдигарро таъмин менамояд.

ТАЛАБОТИ МУЛО£ОТ НАМУДАН:
(самимº,боэµтиром,µамдигарфаµмº,µурмату эµтиром,кайфияти хуш,маданияти муло³от).

£ОБИЛИЯТИ ДОНИСТАН:- азхуднамудани донишро таъмин менамояд.
Муаллиме, ки соµиби чунин ³обилиятаст, фанро нафа³ат дар µа¿ми ани³тар медонад, кашфи±тµои дахлдорº фанни худро пайваста мушоµида менамояд, ба вай бо шав³и тамом муносибат мекунад, корµои одии тад³и³оти мебарад.

Кадом сифатµои шахсро ³обилияти педагогº гуфта µисоб намудан лозим?

Агар ¿авоби анкетаµоро ба эътибор гиряи тахминан 100 то сифатµои махсии муаллимро ба ³обилияти педагогº дохил кардан мумкин.

1.Муµаббат ба касби худ.
2. Шав³и бо талабагон кор кардан дорад.
3. Маданияти баланди идоракунии худиторияи калонро дорад.
4.£обилияти маµорати педагогº.
5. Соµиби такти педагогº.
6. Меµнатдуст ва ³обилияти мехнатº доштан.
7. Ба ¿амоаи талабагон дохил шуда тавонистан.
8. Мухаббат ба бачагон.
9. Муносибати э¿одº намудан ба фаъолияти педагогº.
10. Маъсулиятро µис карда тавонистан.
11. £обилияти ташкилотчигº доштан.
12. Донандаи мукаммали арзишµои дунявº, во³иф ва илмµои динº, маънан баркамол.
13. Дар фаъолияти педагогº ³обилиятнок ,э¿одкор ва тадбиркор.
14. Талабагонро ба муста³ил омухтан ва ¿усту¿´ намудан сафарбар карда тавонад.
15. Дар µадду µаракати худ ³атъº, серталаб, бобардошт ва µа³и³атнигор будан.

ДАРА¯А¥ОИ £ОБИЛИЯТ.

-£обилияти умумии а³лº.
-£обилияти махсус.
-£обилияти тафаккури манти³º.
-£обилияти адабº.

Истеъдод – ин пайвастаги мусодтирини ³обилиятµо мебошад, ки барои бомуваффа³иятµо ва э¿одкорона и¿ро намудани фаъолият муайян имконият медиµад.

Аксарияти одамон фикр мекунанд, ки шахсони боистеъдод µама чизро ба осонº бе ягон меµнати махсус ба даст медароранд.

¥ар гиз ин тавр нест. Тара³и±ти истеъдод ом´зиши бардавому устувор µамеша бо ³обилияти кор° ва меµнатд´стии фав³уллода пайваста аст.

Чунин сифатµои шахс, монанди хоксор°, худтан³идкун°, нисбат ба худ серталаб будан ниµоят муµим мебошанд.

Эмпатия – Фахмидани µолатµои психкии дигарон ва ³обилияти µамдарди ба±н карда тавонистан.(µамдард будан)

Персептив- чизи даставвал идрок кардашуда ва объектµои онро фаµмида гирифтан, образи онро дар хотири мукоиса намудан иборат аст.

Идрок намудан хеле барва³т дар бо²ча – кубикµоро аз р´и расм ¿ойгир намудан сар мешавад.

Образи му³оиса намудан ба ву¿уд ме±бад ва он ташаккул ±фтан мегирад.

Маълумот дар бораи таърихи ³обилият .£обилияти педагог° дар бораи адаби±тµо, аввалин дар нимаии дуюми асри XIX пайдо шудааст.

Дар назарияи педагог° тай±р намудани муаллимон ба ³обилияти персептив° А.Дистерверг эътибори калон дода буд. Дертар дар нимаи дуюми асри XIX Л.Г.Редкин мафµуми “³обилияти ахло³и”-ро пешкаш намуд.

Фикрµои Редкинро К.Д.Ушинский давом дод. К.Д.Ушинский “Тарбия намудани одам” рохи асосии он боваркунонидан аст, ба эъти³оди одам факат бо роµи бовар° дохил шуда таъсир расонидан мумкин.

Л.Н.Толстой чунин гуфта буд, «барои бомувоффа³ият тарбия намудан, шахси тарбиядиµанда бояд беист худашро тарбия кардан гирад».

А.С.Макаренко ³айд намудааст, ки тасодуфан касби муаллимиро пеша кардааст, вале дар нати¿аи меµнат, кофтукоф,талабчан шав³у µавас педагог° хуб шуданаш мумкин.

£обилият дар µамаи инсон мав¿уд буда, як хел набуда яке баланд, дигаре ми±на ва дигаре дар дара¿ае паст аст.

Фаъолияти муаллим барои бар³арор кардани шахсияти инсон нигаронида шудааст.

¥ар як муаллим барои он, ки бомувоффа³ияти кор кунад, бояд маµорати педагогиро донад.Соµиби махорати педагог° бо андак меµнат нати¿ахои зи±д ба даст медарорад.

Э¿одкори µамсафар° домии вай хохад буд. Дар кори педагог° танµо он кас маµорати педагогиро аз бар менамояд, ки сохиби ³обилияти ва истеъдод бошад.

£обилият аз малака ва ´µдабаро° фар³ мекунад. Агар малака ва ´µдабаро° нати¿аи маш³ ва таълим µисобида шавад, барои риво¿ ±фтани ³обилият боз будани истеъдод, ла±³ат ва зеµняъне мав¿удияти хусусиятµои анатомию физиолог° дар системии асаб° инсонзарур аст.Дар ана µамин заминаи табий хусусити р´µ°, ва ³обилияташ меноманд, риво¿ ме±бад. Барои самаранок сурат гирифтани фаъолияти педагог° мав¿удияти чунин навъµои ³обилият дар муаллим ва ба воситаии тарбия пеш рафтани онµо лозим аст.

Барои самаранок гардидани таълиму-тарбия баъзе сифатµои ба шахсияти муаллим хос аз он ¿умла иродаи ´, µисси±т ва ба характер° вобаста будаг° якчанд хусусиятµои муайян менамояд.

К.Д.Ушинский чунин таъкид намуда буд? «Фа³ат шахс ба инкишоф ва риво¿±бии шахси дигар таъсир расониданаш мумкин, фа³ат бо таъсири характерро ба ву¿уд овардан мумкин».

£обилият гуфта чунин хусусиятµои индивидуал° -психологииодамро менамонд, ки онµо талабаµои фаъолияти муайянро ³аноат мекунанд ва шарти бомувоффа³ияти о¿ро намудани он мебошад.

САВОЛ¥ОИ САН¯ИШª:

1.Худи ³обилият чист?

2.Намудµои асосии ³обилиятро номбар кунед?

3.Дара¿аµои ³обилиятро номбар кунед?
4.Шартµои ³обилиятµои мактабачаµои хурдсол чº гуна мешавад?

МАВЗ¤И – 3

ТЕХНОЛОГИЯИ ¥АМКОРИИ МУАЛЛИМ ВА ХОНАНДАГОН ДАР ФАЪОЛИЯТИ МУАЛЛИМОНИ НАВОВАР

МА£САДИ ДАРС: Донишљ´±нро бо моµият, мазмун, саршавº ва ²ояµои асосии педагогикаи µамкорº шинос намуда, дар онµо шакл, µунар ва хислатµоро нисбатан ба ин мавз´ъ бедор намудан, ташаккул додани маµорат ва малакаµо барои тадби³и а³идаµои муаллимони нававар, инкишоф додани ³обилияти э¿одии донишљ´±н.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:
1. Моµияти асосии хусусиятнокии технологияи педагогº.
2. Ш.А. Амонашвили – а³идаµои асосº ва принсипµои гуманистº ва воситаµои фаъолияти педагогии он.
3. Таµлили китобµои асосии муаллим нававар – Илин Евгений Николаевич «Санъати муло³от», «Тавлиди дарс», «Роµ ба хонанда».
4. Хулоса.

ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС:
1. Таблисаи ну³таи такягоµ оиди мавз´ъ.
2. Китобµои муаллимони – нававар.

МАФ¥УМ¥ОИ АСОСª:

Муаллим – нававар, принсипµои гуманистº, педагогикаи гуманистº, дарс – санъат пурсишномаµо, санъати савол.

АДАБИ¡Т¥О:

1. £онуни ¯умµурияти ¤збекистон «Дар бораи таълим» 29.08.1997 с.
2. Маµмудов М.М. – «Современный урок».
3. Педагогик изланиш И.Н. Божекова. Тошкент – 1990.
4. Основы педагогического мастерства – И.А. Зязюна.
5. Сайидаµмедов Н.С. – Янги педагогик технология моµияти.

Педагогикаи µамкор° яке аз равишµои муµими педагогикаи илм° буда, асоси назариявии µунар° ва маµорати педагогии муаллим мебошад. Дар давраи ташкил±бии давлати демократ°, µу³у³бун±д ва дуняв° дар ¿амъияти мо вазифаµои гуногун ва мушкили ташаккул ±фтани одами нав пайдо шудааст. Ин вазифаµо кори маµорати педагогии муаллимро дучанд намудааст. Классикони педагогии илм° низ проблемаи шакл±бии маµорати педагогиро яке аз кори муµими ояндаи муаллимон меµисобанд.

¢ояµои асосии муаллимон – навоварон:

- Муносибат бо талабагон дар ва³ти дарс,
- Хондан бе з´р°, ²ояи ±р°,
- ¢ояи ма³сади мушкил,
- ¢ояи интихоби озод,
- ¢ояи пешрав°,
- ¢ояи корµои бузург,
- ¢ояи шакли дуруст°,
- ¢ояи худтаµлилкун°,
- Шароити интелектуалии синф.
- Муносибати шахс° ба таълим.

Ш.А. Амонашвили доктори илмµои психолог°, муаллим – навовари синфµои ибтидо° ба шумор меравад. Нати¿аµои фаъолияти илм°–педагогии Амонашвили дар китоби вай «Аз ба мактаб аз синни 6 солаг°», «Ассалому алейкум, бачагон», «¥а±ти шумо±н ч° хел бачагон?», «Ягонагии ма³сад» акси худро ±фтаанд.

А³идаµои асос° ва принсипµои гуманист°, методµо ва воситаµои фаъолияти педагогии муаллим–навоварро аз р´и асарµояш тавсиф медиµем.

- Муаллими синфµои ибтидо° бояд бачагонро д´ст дорад фаµмад: некбин бошад; ояндаи одамро э¿од созад; бузург³увва бошад;
- ¯ара±ни педагог° бояд ба худ µисси интихоби озодро дохил намояд, ки анъана, µамкории педагогиро бо бача, µудудµои ани³и имкониятµои сарµад°, хушбахтии µа±т, маънии µа±т ва тамоми µа±ти мактаббачагонро инкишоф медиµад.
- Хусусиятµои синнусолии бачаµои шашсола.
- Фар³ияти бачаµои шашсола аз µафтсолаµо; нокифоягии та¿рибаи µа±т°; афзалияти талаботµои актуал° ва фаъолнокии импулсив°, к´чиш ва фаъолият» боз°.
- Бачаг° чист?
  «Хондан мехоµам» ва³ти тадби³и имкониятµо: бо р´зи оянда; маводи таълим°; муаллим; хонандаро ба нишон гирифтан.

- Синфи якуми бачаµои шашсола ва талаботµо ба онµо.
- Инкишофи µаматарафа, ташаккул±бии малакаи хондан, навиштан ва µисоб кардан.
- Хушбахт ба хонанда.
- Характери таълимии бачаµои шашсола.

Илин Евгений Николаевич дар мактаби ми±наи №–2 шаµри Реутови вилояти Москва муаллими забон ва адаби±ти рус шуда кор кардааст, муаллим–нававар а³идаи асосии системаи педагогº ва та¿рибаи корµои э¿одии Е.Н. Илин инъикоси худро дар китобµояш «Тавлиди дарс», «Санъати муло³от» ±фтааст.

- ¯усту¿´и такягоµ, яъне ¿усту¿´и ну³таи аввала дар фаъолияти худ аз тарафи муаллим: «Мавз´ъ» ±ки «³исм»–и мавз´и дарс бояд, ки µама ва³т ахло³º бошад; дарс барои муаллим ва барои хонандагон – ин санъат; дарс – санъат бояд, ки бо чизµои равшан мусаллаµ бошад; саволµои дар дарс додашаванда бояд, ки саволµои ахло³º бошанд; тарзµои дар дарс истифодашаванда бояд, ки э¿одº бошанд.
- Муфассалии оддº – барои муаллим ва хонандагон зарур аст.
- Таркиби моµият (асл) – ³исми маµорати педагогии муаллим;
- Забони дарс – он чº хел бояд бошад;
- На фа³ат мушоµида, балки доимº амал кард;
- Чº тавр китоб, умри бис±р мебарад – роµµои истифодаи он аз тарафи хонандагон;
- Санъати савол: ба шакли муайян даровардан, савол додан, ¿авоб гардонидан;
- Бедор кардани шу¿оати ба±н карда тавонистан;
- Аз р´и ³онуни д´стº зиндагº кардан ва хондан;
- Этикаро ³айд мекунем; дар муаллим ва дар хонандагон;
- Динамикаи дарс: ба боло, ба по±н, ба пеш, ба а³иб;
- Чº тавр ди³³ати аудиторияро ба дарс овард?;
- Дар дарс муси³аро монед;
- Дарс бояд дар дара¿аи санъат гузаронида шавад;
- Му³аддима нисбат ба чизµои муµим;
- «Этикаи кушод» – на²з ± бад аст;
- Дарс ин ±рº барои ¿усту¿´и ¿авоб;
- Принсипро сохта – бомулоµиза дида баромадан;
- Мусоби³аи а³л ва критерияµои он;
- Истифодаи ва³т, та³симот ва сарфаи он;

Хулосаи а³идаµои муаллим – нававар Е.Н. Илин.
- ³исми дурдонаи асар ва дарс;

- санъати савол ва тарзи гузоштани он;
- санъати гуфтуг´и як шахс;
- санъати муомилаи байни муаллим ва талаба;
- мутоби³ати маводи дарс° бо синф ва бо хонандагон;
- вазифаµои хонагии э¿од°;
- дарси этикаи кушод.

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТª:

1. Технологияи µамкор° чиро мефаµмонад?
2. Мав³еи технологияи µамкор° дар самаранокии таълим?
3. А³ида ва ²ояµои асосии муаллими – нововар°?
4. Дарси муаллим аз µисси±т пур аст – маънидод намоед?
5. Муаллими имр´за бояд ба кадом талаботµои технологияи нави педагог° ¿авоб диµад?

МАВЗ¤И – 4

£ОБИЛИЯТИ КОММУНИКАТИВИИ МУАЛЛИМ.

МА£САДИ МАВЗ¤Ъ: Шинос намудани талабагон бо усулµои ба муносибат дохилшавии муаллим, ³обилияти коммуникатив°, ба воситаии муносибат таъсир расонидан, хусусият ва хислатµои ±рирасони ³обилият, муаммо ва масъулият ба зиммаи муаллим барои µалли масъала, ³обиличти мушоµидакор° ва баµо дода тавонистан ба муµити ¿амоаи синф.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1. Хусусиятµои ба худ хоси фикрронии (байниµамдигари) муаллим .
2. Хусусият ва хислатµои ±рирасон° сохтори ³обилиятµои педагог°.
3. Хусусиятµои шахсии ба дамон дилкаш будан ва ба дигарон µамроµ нашудан.
4. Нозуниµои муносибати байни муаллим ва хонанда дар ¿ара±ни дарс.

ФЕ¥РАСТИ АДАБИ¡Т¥О.

1. Тарбиявий иш методикаси. Л.И.Рувинский таµрири остида.Тош.1991.
2. Хал³ таълими №1. 1991.
3. А.Мунавваров. Педагогика. Тош.1997.
4. И.Н.Илъин. Муомила санъати . Тош.1990

5. Баркамол авлод -¤збекистон тара³³и±тининг пойдевори. Т-1997.

КАЛИМА¥ОИ ТАКЯГО¥ª.

Хусусиятµои персептив, элемпатия, коммуникатив, сохтори ³обилят мушоµидакорº, хислатµои а³лу идрок, назокати педагогº.

Муаллим барои бо талабагон бомувоффа³ият муомила карда тавонистанаш ³обилияти педагогº ба маµорати ´ вобаста аст.

Дар психология, ва³те ки сухан дар бораи ³обилияти пелагогº меравад, шахсе, ки дарси муйяни хусусиятµои психологº дорад фаµмида мешавад. Чунин донистани хусусиятµои психологº бевосита барои самараноки таълим аµамияти калон дорад.

Дар навбати аввал ³обилияти персептив, яъне хусусиятµои, ки ба идрок намудан таълу³ доранд(асосиаш мушоµидакорº) мав³еи калон мебозад, муаллим психологияи талабаро, µолатипсихонии (р´µи) ´ро идрок намуда ба µолати ¿амоаи гур´µ баµои дуруст дода метавонад.

Хусусиятµои ба худ хоси фикронии муаллим µамчун ³исми таркибии эмпатия, яъне ба фаµмидани µолатµои психикии дигаронва ³обилияти µамдарди ба±н карда тавонистан тай±р будан, шарти асосии он ба бачагон муµаббат доштан.

£облият иташкилотчигº µам ³исми таркибии ³обилияти педагогº мебошад. Муаллим µамаи талабагонро ба намудµои гуногуни фаъолият и¿алб намуда, воситаи таъсиррасонº µар як аъзои ¿амоа, гардида фаъолияти онµоро таъмин намудан намо±н мегардад.

Наздик шуда тавонистан ба бачагон, ташкили муносибатµои самарабахш аз ну³таи назари педагогº бо онµо шаµодати мав¿удияти назокати педагогист. Акнун хусусият ва хислатµои ±рирасонº сохтори ³обилиятµои педагогиро дида мебароем.

Аввало,хитслатµои муайни а³лу идрок: µозир¿авоби, бо чашми тан³ид нигаштан, собит³адамº ва дигар хислатµо.

Нут³и муаллим: мав¿уд будани ³обилияти ноти³и, бойгарии сухан µам аµамияти калон дорад.

Табияти камтар артисти (ха±л,фантазия истифода бурда тавонистан) дар муомила ба талабагон самараи хуб мебахшад.

£обилияти педагогº на фа³ат барои самаранокии фаъолияти педагогº балки, нати¿аи бомувоффа³ияткор кардани муаллим мегардад.

Руµияи хонандагонро ба µисоб гирифтан зарур аст…

Ом´згорº ³обилиятнок дара¿аи дониш ва камолоти хонандагонро ба µисоб мегирад, тасаввур мекунад, ки онµо чиро медонанд ва µоло чир фаромуш карданд.Барои баъзе муаллимон, хусусан барои муаллимони камта¿риба, маводи таълим оддº, фаµмо бо шарµу эзоµ алоµида ном´µточ менамоянд. Чунин муаллимон ва хонандагон, балки худро дар назар доранд.Муаллим бота¿риба ва ³обилиятнок худро дар ¿ои хонандагон гузошта метавонад ва гумрн карданаш мумкин аст, ки чизµои ба калон-солон маълум ва фаµмо барои хонандагон душвор ва нофаµмо шуданашон мумкин аст, вай инµоро ба назар гирифта кор хоµад бурд. Аз ин чост, ки шаклу хусусияти байни мавозро алоµида ба мулоµида гирифта, на³шаи муайяно мекашад.

£обилияти мушоµидакорº - ³обилияти ба дун±и дохилии хонанда , тарбиягиранда дохил шуда, тавонистан, шахсияти хонанда, µолати р´µии мува³³атии ´ро ба хуби дарк кардан, ³обилияти мушоµидакори ба шумор меравад.

Ба нати¿аи дилхоµ расидан хеле душвор , чунки µамаи µодисаву-во³еаро идрок карда тавонистани муаллим ва маµорат, ³обилият,тасаввури педагогº ва мушоµидакори вобаста аст.

Муаллим дар баъзе µолатµо ба µодисаву во³еаµо аз р´º талабати педагогº идрок менамояд, балки аз р´и меъ±ри фаµмиши худаш идрок намуда баµо медиµад…..

Агар муаллим µадду µаракати хонандагонро т´²ри идрок намояд, дуруст баµо диµад, сабабµои ба ву¿уд омадани онро муайян карда тавононад, бо баробари дар худаш хусусиятµои сабру –то³ат, Хуш±р°, худдод зирак° ва ботаъминиро тарбия карда нисбати серталаб бошад, вазифаµои дар боло ба±ншударо и¿ро карда метавонанд. Рафтор ва муносибати хонандагонро доимо назорат ва мушоµида карда истодан лозим.

Ва³те, ки муаллим ба талабагонаш наздик шудан мехоµад, дар баъзе µолатµо баъзе гапµоро шунавад µам г´± ин гапро шунавид, баъзе чизро дида монад µам эътибор надоданаш лозим меояд, чунки ваъзият µаминро талаб мекунад. Ба µама чизи майда даµолат намудан муаллим беобр´ мегардад. Муносибати да²ал ва танбеµи бемаврид сабаби бадшавии муомилла мегардад.

Дар рафти ¿ара±ни таълим ва тарбия чунин µолат ва зиддиятµои ба ву¿уд меояд, ки онро дар ¿амоа муµокима кардан зарурат надорат.Умуман дар µалли масъала ва ³абул кардани ³арор эµти±ткор°, дурандешаг° ва адолатпеша будан талаб карда мешавад.

Дар чунин µолатµо назокати педагог° ва одоб° педагог°, дигар сифатµои касбии муаллим маµорати педагог°, дигар сифатµои касбии муаллимро зи±д мекунад.

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТИ.

1. £обилияти педагогиро шарµ диµед ва маънинод намоед.
2. Хусусиятµои ба худ хоси фикронии (байниµамдигарии) муаллимро фаµмонед.
3. Мав³еи мушоµиданоз° дар муомила ва муносибат.
4. £обилияти коммуникативии муаллим ва ³обилияти пешбини фар³ дорад.
5. Хусусиятµои ва хислатµои ±рирасон° сохтори ³обилияти педагогиро номбар кунед.

МАВЗ¤И – 5

МАДАНИЯТИ МУЛО£ОТ ВА ПСИХОЛОГИЯИ ОН ДАР ФАОЛИЯТИ МУАЛЛИМ. УСТУВОРИИ £АДРИЯТ¥ОИ УМУМИИНСОНª ДАР ТАШКИЛ НАМУДАНИ МУЛО£ОТ

МА£САДИ ДАРС: Дар талабагон пайдо намудани тасаввурот оиди муло³от, намуд ва мав³еи муомила, мубодман афкор, манбаµои соµиб шудан ба маълумот, муомила педагог°, лафзи ширин, та¿рибаи фаъолияти педагог°, роµµои бар³арор намудани ³адриятµои умуминсон° дар ташкил намудани муло³от.

ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС: ну³таи такягоµ оиди мавз´ъ, адаби±тµои метод°, ¿адвалу диаграммаµо.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1. Муомилаи педагог°, моµияти муло³оти педагог° ва мав³еи он дар фаолияти муаллим.
2. Та¿рибаи шар³она ва таъсири он ба муло³от.
3. Одоби муоширатт. Бо забони адаб° сухан рондан.

4. Таъсири маданияти милл° ва муло³от.
5. Роµµои соµиб шудан ба маданияти муло³от.
6. Хулоса.

АДАБИ¡Т¥О:

1. Т. £урбонов. Одобнома. Т. ¤³итувчи. 1955. 43-44 б.
2. Одоб б´стони ва а³л гулистони. Т. Фан. 1994. саµ 108-127.
3. А. Авлоний «Туркий гулистон ±худ ахло³». Т. ¤збекистон 1992.
4. Донишмандлар тарбия хусусида. Т. 1982.
5. Г. Султонова педагогик маµорат. Т. 2001.
6. Баµром £одиров «Комил инсон тарбиясининг педагогик асослари» Т. Меµнат. 2001, саµ 22,97-99.

МАВ¥УЛ¥ОИ АСОС^а^:

Муомила, муошират, муло³оти педагог°, тарбияи милл°, тарбияи шар³она, одоби муошират, маданияти муошират, муомилаи педагог°, ¿ара±ни ахбор, таъсири маданияти педагогии муаллим.

Муомила – ¿ара±ни ахбоот аст.

Педагог дар ¿ара±ни муомила бо тарбиягирандагон ба ахборотµои гуногун соµиб мегардад. Дар навбати худ педагог дар муомила ба тарбиягирандагон ахборотµои лозимаро дастраси онµо мегардонад.

Ба воситаи муомилаи педагог° чи хел гирифтани ахборотро дида истода бояд муµим будани мав³еи шахсии хонандаро такъид кардан лозим.

Муомила шахсро дар шароитµои гуногун ва ом´хтан имконият медиµад.

Дар муло³оти µарр´за ба ом´згор имконият пайдо мешавад, ки хусусият ва характер, µадду µаракатµои µар як хонандашро дар вазъиятµои гуногун фаµмида мегирад. Сабабµои ба ву¿уд омадани камбуд° ва зиддиятµоро муайян намуда, барои µалли он ±р° мерасонад, чораµо мебинад.

Дар муомила бо тарбиягирандагон ом´згор бевосита ба дун±и ботинии онµо дохил шуда, онро меом´зад, таµлил менамояд, дар кори тарбияв° ±рии калон мерасонад.

Муомила – зеби ахло³. ¯аµонбин° ва донишмандии µар як кас дар муомилаи ´ та¿ассум ме±бад. Муомила воситаи ало³аи байниякдигарии одамон аст. Воситаи асосии муомила забон аст, бинобарин ин забонро воситаи асосии муошират меµисобанд. Инсон бо забони ва дар муомила мадан° бошад дар муддати к´тоµ дар байни мардум обр´ву эътибор пайдо мекунад. Ин буд, ки мутафаккирони замони гузошта барµо таъкид кардану, ки нисбат ба забон эµтироми ¿удогона дошта бошем. Бобои бузургвори мо

Алишер Навоº дар хусуси маданияти муошират, сухани гуворо, муомилаи хуш ва дар хусуси аµамияти забон фиркµои пурµиммат ба±н намуда аст, ки онµо аµамияти худро то имр´з гум накардаанд. Аз ¿умла устоз А. Навоº чунин фармуданд: «Забони ширин ба дил форам буда, забони гуворо бошад муфид аст. Сухани ширин ба дилµои соф чун ангубин (асал) гуворо аст». Мусаллам аст, ки ом´згор ба толибимон баробари додани дониш ба инкишофи нут³и онµо низ аµамияти ¿удогуна медиµад ва дар ин ¿ода (роµ) ´ аз усулµои мухталифи тадрис истифода мебарад.

Дар роµи инкишофи нут³и талабагон сухани ом´згор дорои аµамияти муµим мебошад, зероки нут³и ом´згор омили асосии ом´зиш ва инкишофи тафаккури ´ст. Аз гуфтаµо бармеояд, ки нут³и ом´згор образнок, пурмазмун, гуворо, шунаво ва барои дигарон намунавº бояд бошад, ди³³ати хонандагонро ба худ ¿алб намояд, зотан нут³ ченапет, ки то кадом дара¿а ба ихтисоси худ мувофи³ будани ом´згорро нишон медиµад. Аз ин р´ барои беµбудии нут³ к´шиш намудан, маданияти нут³ро такмил дидан аз вазифаµои асоситарин ва масъулиятноки ´ маµбуб мегардад. Дар ¿ара±ни таълиму тарбия нер´и (³увваи) таъсири сухан дар по±н баланд аст. Нут³и ом´згор воситаи нер´мандест, ки ба тартибу инти³ом, худдорº ва ифодаи фикри талабагон таъсир мекунад, дар нут³и ом´згор µисси±т, к´шишу ²айрат, ирода ва эъти³оди ´ та¿ассум мегардад. ¤ тавассути нут³ дар хонандагон µисси шодмонº, к´шишу ²айрат, муµаббат, садо³ат, ³аµру ²азаб, нафрат ва монанди инµоро бедор мекунад. Бо хал³ зистан, як¿оя будан ва муомила кардан муошират ном дорад.

Муносибатµои ширину зебо ва µалимонаю гуворои байниµамдигарии одамонро «Одоби муошират» меноманд. Яке аз фаъолиятµои мубрам, вале мураккабу пурмаша³³ати инсон дар байни одамон, яъне дар ¿амъият ¿ой ва ма³оми худро ±фтан зистан аст.

Мураккабии ин фаъолият дар он аст, ки барои бо одамон µамроµ шудан ва бо онµо а³лона зистан кас бояд муомила ва муносибати ба ин маънº мувофи³ дошта бошад. Одатан одам, ки дар муомила ба µамагон нома³булу да²ал ва дар муносибат дилозор бошад, писанда намегардад. Одамон касашро, ки хушфеълу хушмуомила. Мард ва дорои муомилаи хуб мебошанд, меписананд ва µтиром мекунанд. Яке аз фазилатµои барои дар байни одамон ма³оми арзанда доштан, д´стона ва мутафи³ зистан мусоидат менамояд, хоксорист.

Шахси хоксор µе¿ гоµ ком±бº, дороº ва илму µунари худро таърифу тавсиф намекунад, µамеша камгап ва фур´тан аст. Ин ¿о бояд гуфт, ки хоксории инсон салимона бояд бошад.

Сухан дили мардумро гарм медорад. Вай метавонад дилро сард кунад. «¯ароµати шамшер мераваду ¿ароµати забон мемонад» гуфтаги мардум бесабаб нест. Чунки ³удрати сухан бебаµост. ¥ар кас дар суханг´º ва муошират эµти±ткор бояд бошад. Баъзе наврасон ба калом ва хушгуфторº ба тари³и бояд шояд эътибор намедиµанд, пеш аз µама, ба наврасон маданияти муомила, дар назди бузургон пешхезº накардан, маµмадоноº набудан, гапи

дигаронро набуридан ва калонсолон лу³ма напартофтанро ом´зонидан зарур аст.

Маданияти муомила дар µама ¿о зарур аст: дар ¿ои кор, дар на³ли±т, дар хона ... Ин буд, ки мо бо кº чº хел муомила карданро бояд донем. Хирадмандº, доноº ва а³лу заковати инсон дар муомилаи ´ зоµир мегардад.

Одамон олами ботинº, ма³сад, муомила ва муносибатµои худро ба дигарон бо воситаи сухан амалº мегардонанд. Ин буд, ки дар сухангº´ ширинсухан будан ва нут³и гуворо доштан та³озои µа±т аст. Кори одамоне, ки ширинсухану забшаву забони бой доранд, бо барор аст. Ин гуна шахсро одамон мепазиранд ва эµтиром мекунанд. Сухангº´ низ ба тарзи худ санъатест. Ом´хтани санъати сухангº´ барои µар як кас во¿иб аст.

Баробари ин ами³ ом´хтани забони модарº низ вазифаи му³аддаси µар як кас мебошад. Баробари ом´хтани забон донистани бало²ату фасоµат ва санъати истифодаи побар¿ои он низ зарур аст.

Ширинкаломº ва нут³и гуворо дар µеч ва µеч гоµ хариду фур´ш карда намешавад. Барои ба ин ма³сад ноил гаштан µамвора хушгуфторию ширинсуханиро маш³ кардан лозим аст. Ин маънº дар нати¿аи мутолии адаби±ти зарурº амалº мегардад. Муомила оинаест, ки будани шахсро инъикос менамояд.

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТª:

1. Аµамияти муло³от дар самаранокии тарбия дар чист?
2. Муомила ва роµµои соµиб шудан ба он.
3. Маданияти муомила.
4. Маданияти олами ботини ва зоµирº.

МОДЕЛ¥ОИ УСУЛ¥ОИ АНЪАНАВª ВА ¢АЙРИАНЪАНАВИИ ОМ¤ЗИШ

МА£САДИ МАШ¢УЛИЯТ:

Шинос намудан бо анъанавº ва ²айрианъанавии ом´зиш.

НАТИ¯АИ МАШ¢УЛИЯТ:

- Дар бораи гуногунии моделµои таълим соµиби маълумот мешаванд.
- Афзалият ва камбудиµои ом´зиши моделµои анъанавº ва ²айрианъанавии ом´зиширо таµлил карда метавонанд.
- Асосан бо моделµои ²айрианъанавии ом´зиш шинос шуда маълумоти илмº мегиранд.

ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС: а) воситаµои техникº: кодоскоп.
б) воситаи а±нº: 3–1а, 3–2б, 3–3в, 3–4г, 3–5е, 3–6ж.
в) воситаµои иловагº: 4–то ³о²ази ватман, маркер ва фломастер–4 комплект, скоч–1 дона.

Таълим пояи ташаккули шахсият ва таµкурсии ом´зиш мебошад. Солµои охир барои самаранок гардидани таълими ибтидоº ¿усту¿´и нав ба нав ба амал омада истодааст.

¥арчанд дар барномаµои таълими ибтидоº ва китобµои дарсº µа¿ми маълумот васеъ гашта, мазмуни баланд пешбинº шуда бошад µам, онµо ба азхудшавии µар¿онибаи маводи таълим мусоидат намекунанд.

Нати¿аи тад³и³оти солµои охир нишон медиµад, ки тадриси анъанавº яке аз ³олабµои самараноки таълим шуда истодааст.

Дарси анъанавº чунин ¿ара±ни таълимест, ки асосан ба шахсияти ом´згор нигаронида шуда, аз лаµзаµои ба мавз´ъ ворид шудан, ба±н кардан, фаµмонидан, мустаµкам ва ¿амъбаст намудан, иборат аст.

Маълум аст, ки дар усули анъанавº дар маркази ¿ара±ни таълим ом´згор меистад. Ин маънº боиси костани фаъолияти таълимгиранда гашта, фаъолнокии ом´згорро меафзояд.

МА£САД ⇒ ¯АРА¡НИ ТАЪЛИМ ⇒ НАТИ¯А

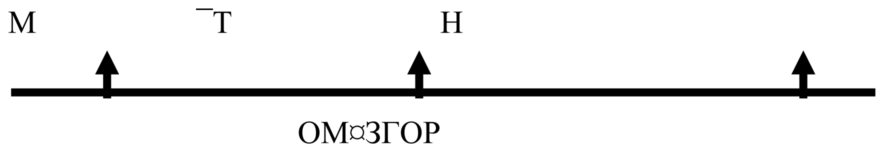

ДАР ДАРС¥ОИ АНЪАНАВª МАВ£ЕИ МАРКАЗИИ ОМ¤ЗГОР ТА£ОЗО МЕКУНАД:

- Шав³у µаваси хонандаро ба ом´зиш зи±д намудан.
- Донишµои пештар анд´хтаро ба эътибор гирифтан.
- Мувофи³ат намудани суръати тези ом´зиши ¿ара±ни таълим.
- Ташаббуси хонандаро дастгири намудан.
- Барои изµори фикри тарафайн ба ву¿уд овардани шароити барои муломизаронº ба ву¿уд овардан.
- Дуруст ба роµ мондани ¿ара±ни таълим.
- Ом´згор шахсест, ки дар ¿ара±ни таълим м´ъ¿иби сабукшавии ом´зиш мегардад.
- Баµогузорº ба ¿ара±ни таълим.

Дар навъи анъанавии тадрис асосан методµои маър´за, µикоя, с´µбат, маш³µои амал° истифода бурда мешаванд. Ин µолат боиси костани самаранокии дарс ва ²айрифаъол шудани талабагон мегардад.

РАВАНДИ ДАРСИ АНЪАНАВª ВА £ИСМ¥ОИ ТАРКИБИИ ОН

МУ£АДДИМАИ ДАРС: (С´µбати му³аддимав°)

- Такрори мавз´и гузашта;
- Фаµмонидани ма³сади дарс
- Шинос намудан бо мавз´ъ ва на³шаи дарс.

БА¡НИ МАВЗ¤И НАВ:

- Мавз´и навро ба ³исмµо та³сим намуда фаµмонидан.
- Тавассути истифодаи а±ният µаддалимкон дастраси хонандагон гардонидани мавз´ъ.
- Аз та³озои мавз´ъ берун набаромадан
- Аз сари нав фаµмонидани ¿оймµои мураккаби мавз´ъ
- дара¿аи азхудкунии хонандагонро ба µисоб гирифта назорат намудан бо дарназардошти дара¿аи азхудкунии хонандагон.
- давомнокии ва³т, µа¿ми мавод ва нати¿аи онро ба эътибор нагирифтан.
- ало³аи дониши бозгаштро таъмин намудан.

ФАЪОЛИЯТИ ДУ¯ОНИБАИ ТАРАФАЙН:

- Ягон мисол ± ки маъсаларо барои намуна бо µамроµии хонандагон µал намудан ва таµлил кардан.
- Аз ¿ониби ом´згор фаµмонидани ¿ара±ни и¿рои кор.

РА¥НАМУН:

- хонандагон маш³ ± ки мисолро муста³илона и¿ро менамоянд, муаллим бошад, назорат менамояд ва ²алатµоро ислоµ карда, роµи дурусташро нишон медиµад.

ФАЪОЛИЯТИ МУСТА£ИЛОНАИ ХОНАНДАГОН:

- хонандагон маш³ ± ки мисолро бидуни ±рии ом´згор µал мекунанд.

САН¯ИДАНИ ДАРА¯АИ АЗХУДКУНИИ ХОНАНДАГОН:

- Бо саволµо дара¿аи азхудкунии маводи таълим сан¿ида мешавад.

СУПОРИШ ВАЗИФАИ ХОНАГª:

- мувофи³и маводи тадрис µалли 2–3 мисолу масъала, аз ±д намудани шеър, хондани µикоя ва монанди инµо талаб карда мешавад.

¯АМЪБАСТ НАМУДАН:

- хулоса бароварда шуда баµо гузошта мешавад.

- Аз мазмуни тадрис хулоса баровардан ва баµо гузоштан.

Дарсµои анъанавº асосан дарси µамин гуна усулµои тадрис мебошад.

АФЗАЛИЯТИ МЕТОДИ АНЪАНАВª (МУАЛЛИМ ДАР МАРКАЗИ ¯АРА¡НИ ТАЪЛИМ)

- мафµумµои муайян ва маµорату малакаи азхудшуда дар ом´зиши ин ± он фан аµамиятнок аст.
- аз ¿ониби ом´згор зери баланд назорат гирифтани ¿ара±ни донишонд´зº ва азхудкунии хонандагон.
- Истифода самараноки ва³т дар мадди назар аст.
- ба дониши ами³ такя менамояд.
- Фаъолияти азхудкунии хонанда дар дара¿аи муайян сан¿ида мешавад.

КАМБУДИ¥О

- хонандагон иштироккунандаи ²айрифаъол аст.
- назорати пурраи муаллим дар фаъолияти на µамаи хонандагон мотиватсияро ба ву¿уд оварда метавонад.
- Имкони бевоситаи муоширати хонандагон бо ом´згор ву¿уд надорад.
- аз сабаби якранг набудани ³увваи µофизаи хонандагон дар ми³±си синф дара¿аи азхудкунº паст шавад.
- Барои ом´зиш муста³илона ва µалли муаммоµо шароити мусоид фароµам намеояд.
- Одатан фаъолияти ом´згору талаба дар ¿ара±ни дарс µар бор дар доираи ³олаби якхела амалº мегардад.
- Барои дар±фтани дониши ниµонии талаба талаботи дидактикº ва супоришµои китоби дарсº имконият намедиµад.

МАВЗ¤И – 8

ТЕХНИКАИ ПЕДАГОГª РО¥¥ОИ АСОСИИ ТАКМИЛ¡БИИ МА¥ОРАТИ ПЕДАГОГª

МА£САДИ ДАРС: 1) Шинос намудани талабагон ба роµµои такмил±бии маµорати педагогº.

а) тарзи донишанд´зии муаллим.

б) усулµои таълимиро аз худ намуда э¿одкорона муносибат намудан.

в) роµµои ва воситаµои, ки муаллим маµораташро такмил медиµад.

г) соµиб шудан ба хусусиятµои ва сифатµои (одоби педагогº, ха±ли педагогº, худдории педагогº)

д) техникаи педагогº.

е) дар кадом µолат муаллим самаранок ба корµои илмº ва тад³и³отº маш²ул шуда метавонад.

ж) дар ³алби талабагон пайдо намудани шав³у µавас ва онµоро дохил намуда тавонистан ба хазинаи илмом´зº ва касби педагогº.

ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС: таблиса оид ба ла±³ат, техникаи педагогº ва маµорати педагогº, китоби дарсº, дастурµои методº.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1. Роµµои соµиб шудан ба техникаи педагогº ва маµорати педагогº.
2. Ташкили меµнати педагог ва назарияи он.
3. Мав³еи методµо дар ташкили фаъолияти меµнатии муаллим.
4. Зинаµои ба на³ша гирифтани фаъолияти меµнатии муаллим.
5. Аз ва³ти самаранок истифода бурдан, ре¿аи р´зи кори худро дуруст тартиб додан, барои кор шароити хуб тай±р намудан.
6. Савияи дониши худро баланд бардоштан, ба тарбияи худ маш²ул шудан.
7. Худро назорат карда тавонистан, худро ба масъулиятнок будан тай±р карда тавонистан.
8. Роµµои ом´зиши та¿рибаи пеш³адам, методµои худро такмил дода паµн намуда ба корµои тад³и³оти ташкил шудан.

АДАБИ¡Т¥О БАРОИ ОМ¤ЗИШИ МАВЗ¤Ъ:

1. Китоби муаллим.
2. С.П. Баранов «Педагогика».
3. А.£. Мунавваров «Педагогика».
4. И.А. Зязюн. «Основº педагогического мастерства».
5. А.С. Ефимов «Педагогик касби».
6. Баркамол авлод орзуси.
7. Педагогикаи мактабº.
8. Педагогик изланиш. Т–1999 й. Ш.А. Амонашвили., В.Ф. Шаталов., С.Н. Лисанкова.
9. Ма³олаµои методº оиди мавз´ъ.

10.Н. Ражанов «Мутахасисликка кириш» Т–1991.
11.Стандарти таълими давлати оиди маµорати муаллим.

СУПОРИШИ МУСТА£ИЛОНА

«Талаботµое, ки барои гузаронидани як соат дарс зарурат дорад, ба±н намуда, нависед».

ИБОРА¥ОИ ТАКЪЯГО¥ª: Маµорат, µунари муаллимº, техникаи педагогº, нут³и ифоданок, муаллим–нававар, интихоби воситаµои педагогº, сифатµои касбии муаллим, санъати педагогº.

¥ар як муаллим барои он ки бомуваффа³ият кор кунад, бояд маµорати педагогиро донад. Дар кори педагогº танµо он кас маµорати педагогиро аз бар менамояд, ки соµиби ³обилият ва истеъдод бошад.

Хусусияти ихтисоси муаллимº дар профессиограммаи вай ифода ±фтааст:

1. Хусусиятµои шахсии муаллим.
2. Хусусиятµои этнопсихикии муаллим.
3. Э¿одкорона муносибат намудан ба технология нави педагогº.
4. Талаботµое, ки барои омодагии руµию педагогии муаллим гузошта мешаванд.
5. ¥а¿м ва мазмуни омодагии махсус.
6. Мазмуни усули омодагии доир ба ихтисос.
7. Технологияи муайян намудани ма³сади таълим дар асоси «таскомания».
8. Маµорати педагогº ва техникаи педагогº дар структураи µунарии муаллим.

Муаллим пеш аз µама фаъолияти худро сар кунад, дастури кории худро тартиб медиµад.

Шахсияти хонанда, системаи донишµо, а³идаµо ва маро³и ´ро ба лоиµа мегиранд. Вай мувофи³и ин программа равияи кори худро муайян мекунад.

Мав¿уд будани программаи худ шарти муµим, аммо нокифояи муваффа³ияти фаъолияти педагогº мебошад.

Инчунин муваффа³ияти кори муаллим ба он µам вобастагº доранд, ки о± вай ба бачагон муносибати дурусти тарафайн бар³арор карда метавонанд ± не.

Хусусияти хоси муаллим дар он аст, ки вай бояд та²ъироти дар дастпарваронаш пайдо шударо ом´занд. Ба µисоб гирад, ки ин методи кор ба онµо чº таъсир мерасонад, худро ом´зад, донад, ки кадом хислатµо ва рафторµояш ба хонандагон таъсир мерасонад.

САВОЛ БА ТАЛАБАГОН

1. Маµорати педагогº муаллим барои самаранокии дарс чº аµамияти дорад?
2. £онун дар бораи таълим кадом талаботµоро ба муаллими имр´за мондааст?

Мувофи³и таълимоти мутафаккирон самаранокии ин усули таълим аз р´и бедоршавии ³увваµои фикрии хонандагон чº гуна мадад расонидани ин усул муайян мегардад. «¥ар гуна усул агар он талабагонро ба эµсоси оддº ± ба пассивº одат кунонад, он усули бад аст, ва э¿одкорию муста³илиро пайдо кунонад, он усули хуб аст». Бештар усулµои ¿усту¿´и кардан, сан¿идан, фикр карда дидан ва ниµоят ±фтанро истифода бурдан. Ба фикри педагогº намо±ни немис Адольф Дистервиг.

«Муаллиме бад, µа³и³атро хабар медиµад, муаллиме хуб бошад, ±фтани µа³и³атро таълим медиµад».

Талабот нисбат ба муаллими имр´за /ба маµорат ³обилият/

- ба дониш мусаллаµ гардидани талабагон фа³ат ба роли роµбарияти муаллим вобаста мебошад.
- равиши фарµангию маънавии дарс.
- ба эътибор гирифта тавонистани кайфияти эµсосоти хонандагон.
- тарбияи маънавии дарс.
- дар таълим бояд э¿одкорию муста³илияти хонандагонро таъмин карда тавонад.
- дар душворº ба талабагон µамкорº ва ±рии дуруст расонида тавонад.
- серталаб ва ²амхор бошад.
- аз илм ва методµои навина бохабар бошад.

Техникаи педагогº – ин шакли ташкилии интизоми муаллим мебошад. Вай 2 гур´µи ´µдадориро дорад:

а) яъне идораи тани худ, µолати µиссº, техникаи сухан гуфтан, худдорº ва ороми, р´µбаланд ва кайфияти хуш, дар ва³ти муошират мав³еи роµбариро нигоµ доштан.

б) байни µалли масъалаи вазифаи педагогº, расонидани таъсири худ, яъне µунари ташкилотчигº, дарккунº, техникаи таъсиррасониро ба кор бурдан, вазъиятµои психологº ва педагогиро мувофи³º ма³сад µал намудан, ом´зонидани µамкорº кардан.

Маµорати педагогº – ин µунари як¿оя кардани µамаи намуди фаъолияти илмº–тарбиявº ва инро барои тара³³и±ти шахсияти хонанда равона кардан аст. Маънои маµорати педагогº–сардорº кардан аз

болои фаъолияти µунарº аст…

Педагоги рус Ушинский чунин навишта буд: «Шахси тарбиячи ба ³албµои нав /хурд таъсираш µамин хел ³увваи тарбиявиро ташкил мекунад, ки ин ³увваро на ба дарсиµо на бо масъали к´тоµи дар борàи ахло³, ин бо µикматµо, на бо системаи ра²батнок кардан ± ин ки ¿азо додан иваз кардан мумкин аст».

Масъулияти муаллим дар назди ¿амъият хеле калон мебошад. Муаллим шахси масъул ба µисоб меравад вай вазифадор аст, ки хонандагонро бояд таълиму тарбияи дуруст диµад, онµоро бо р´µи пок ба воя расонад. Онµоро доим дар назорати худ нигоµ дорад.

Педагогони моµир фа³ат ба хонандагон таълим ва тарбия надода балки дар роµи ом´зиши фанни педагогика роµµои нав мекушоянд.

Муаллимони моµир ба шахси µар як хонанда ба µавас нигоµ карда µамма корµоро ба ±рдами ташкилотµои дар мактаб мав¿уд буда бо фаъолони падару–модарон коргарони пеш³адам ба амал мебароранд.

Муаллимони пурта¿риба дар корµои худашон вазифаµои наздиктарини ояндаро ба худ дастур карда нагирифта, онµо ояндаро фикр карда фаъолият нишон медиµанд. Риво¿±бии хонандагонро ба на³ша мегиранд.

САВОЛ БА ТАЛАБАГОН:

Би±ед µамроµ муаллими ¿авонº нав хатмкардаи донишадаро тасаввур мекунем?

Ба дарси якум медарояд, талабагони ´ро чº хел ³абул мекунанд?

- агар ´ро талабагони пешвоз нагиранд…
- камбудии асосии ин гуна муаллим дар чист?
- имр´з хонанда дарс тай±р накард, бо муаллим да²али кард, сабабашро ба муаллим фаµмонидан нахост.
- чº бояд кард?

Талаба аз и¿рои супориши ¿амъияти даст кашид.

- мураббº чº гуна чора мебинад?

Хулоса муаллим бомаµорат ва та¿рибанок µаммагуна вазиятро дар ва³таш бояд µал карда тавонад…

ЗАРУРАТ ВА ТАЛАБОТ БАРОИ Э¯ОДКОР ВА ТАШАББУСКОР ШУДАНИ МУАЛЛИМ

Шакли асосии ташкили таълими µамаи фанµо дарс аст, талабагон мазмуни асосии материали таълимиро дар синф дар ва³ти дарс аз худ менамоянд.

Аммо µамаи дониш ва малакаµои лозимаро, ки аз р´и программаи пешбин шудааст, ки дар доираи дарс ²ун¿ондан амри маµол аст, дар фан торафт тара³³и±т шуда истодааст.

Бояд ³айд намуд, ки маш²улияти якранг хонандаро аз мавз´ъ дилбазан мегардонад. Мавз´ъµои дар китоби дарсº оварда шуда барои хонандагони ³обилиятнок чизи тай±р аст. Ва³те, ки хонанда ба маводи якранг мунтазам кордор мешавад, нисбати вазифаи худ беэътибори менамояд ва ин ба сустшавии ³обилияти тафаккури э¿одии ´ оварда мерасонад.

Онµо ма¿бур мешаванд, ки э¿од кардан, ихтироъ намудан ва сохтанро як тараф монда, материали китоби дарсиро ³ори±д кунанд ва онро т´тивор такрор намоянд, мувофи³и ³олабµои маълум шуда фикр ронанд.

Бинобар ин муµим аст, ки мактаббачаµо зимни таµсили дониш таµлилу та¿зияя кардани онро ±д гиранд, аз донишµои гирифтаашон хулосаµои лозими бароранд, нафа³ат фикри одамони дилгарро такрор намоянд, балки худашон фикри муста³или худро дошта бошанд. Фикрµои нав ба офаридани чизµои нав, кашфи±тµои калон сабаб мегарданд.

Имр´зµо µам масъалаи самаранок гузаронидани дарс фаъол гардонидани иштироки хонандагон дар он – µамчун проблемаи µолталаб дар р´зномаи фаъолияти методистон меистад.

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТª:

1. Техникаи педагогº аз маµорати педагогº бо кадом хусусиятµояш фар³ мекунад?
2. Фаъолияти муаллими нававар аз соµиби маµорати педагогº дошта чº фар³ дорад?
3. Дар дарс чº хел р´µияти педагогиро нигоµ дошта, онро то охири дарс о³илона сарф намудан мумкин.
4. Интихоби воситаµои педагогº.

Талаботµои технологияи педагогº ба ла±³ат ва маµорати педагогии муаллим.

МАВЗ¤И 9 – 10

ТЕХНИКАИ НУТ£ ВА МАДАНИЯТИ ОН

МА£САДИ ДАРС: Шинос намудани толибилмон ба маданияти нут³ ва роµµои ташаккули маµорати нут³ ва суханварº. Ом´зонидани талаботµои асосº оид ба нут³, хусусиятµои асосии нут³, намудµои нут³, роµµои соµиб шудан ба маданияти сухан, талаботµо ба овози ом´згор, сабабµои вайроншавии овоз ва риоя намудан ба гигиенаси овоз.

ТА¯¥ИЗОТИ ДАРС: 1. На³шаи физиологии ба ву¿удº овоз, шуш, садопардаµо, роµи нафас.
2. Схемаи намудµои нут³.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1. Сухан ва нут³. Мав³еи нут³ дар тара³³и±ти µа±ти инсон.
2. Маълумот дар бораи маданияти нут³.
3. Техникаи нут³: аз ¿иµати манти³и дуруст будани нут³и муаллим, дуруст будан аз ¿иµати грамматикº.
4. Роµµои ташаккул додани маµорати нут³º муаллим.
5. Хулоса.

ФЕ¥РАСТИ АДАБИ¡Т¥О:

1. Баркамол авлод – ¤збекистон тара³³и±тининг пойдевори. Т–1997.
2. Л.Б. Рувинский–Тарбиявий иш методикаси»–Т–1991.
3. Ю.Ш. Азаров – Тарбиялаш маµорати.
4. Б.Н. Головин – Основу культуру речи. М–1992.
5. И.Н. Ильин – Муомала санъати. Т–1990.
6. Донишмандлар тарбия хусусида.

ТЕХНИКАИ НУТ£ ВА МАДАНИЯТИ ОН

Маълум аст, ки забон воситаи асосº ва омили тафаккури инсон аст. Ин буд, ки вай инсонро аз дигар мав¿удияти зинда (аз олами µайвоноту паррандаµо…) ¿удо мекунад. Аз ин р´, маµсули олии фаъолияти а³лии инсон самараи тафаккур тавассути забон ва нут³ падид меояд. Забон аслиµаи тавоноест, ки тавассути он µар фикри дар шуури мо пайдошуда зоµир мегардад, яъне ифода ме±бад.

Дар яке аз асарµои Шар³и £адим – «£обуснома»–и Унсурмаолии Кайковус ба забону нут³ аµамияти ¿удогона дода шудааст. Фикрµои педагогии дар он асар овардашуда то µол арзиши худро гумм накардаанд. Кайковус дар асари мазкур ноти³иро аз µамаи касбу µунарµо авлотару болотар дониста навиштааст: «Бидон, ки аз µамаи µунарµо сухандонию суханворº авлотар аст». Ин буд, ки ´ сухандону суханг´ шудани инсонро таъкид менамояд ва ноти³иро танµо дар нати¿аи ¿идду ¿аµд ва ом´зиш ба он соµиб шудан мумкин аст.

Чи тавре ки И.А. Каримов таъкид менамояд, мо аз мероси миллии бойи худ бархурдор бояд бошем. Аз ин р´ мероси миллии гузаштагонамонро ба

шуури наврасон талабагон ва донишҷ´±н тадриҷан ҷойгир намудан лозим меояд.

Яке аз µамасрони устод А. Р´дакº Абушакури Балхº дар хусуси таъсири сухан фармудааст:

Сухан заµру позаµру гарм асту сард,
Сухан талху ширину дармону дард.

Забон шуури во³еº ва во³еияти фикр дар забон зоµир мегардад. Байти зерини А. ¯омº низ иртиботи узвии забон ва тафаккурро таъкид менамояд:

¥ар чº ба дил µаст поку палид,
Дар сухан ояд асари он падид.

Забон µодисаи ¿удогонаест, ки дар шуури одамон ву¿уд дорад ва бо воситаи он гуфтуг´ кардан, нут³у фикр ва µисси±ти дигаронро фаµмидан мумкин аст. Нут³ бошад, воситаи амалº гардонидани забон аст. Нут³ µодисаи фардº буда, шахсро чун фарди ¿удогона (индивид) нишон медиµад. Агар забон чизи кул бошад, нут³ ¿узъ аст.

Аз ин р´ имкониятµои забон тавассути нут³ зоµир мегардад.

Алишер Навоº муносибати байни забону нут³ро чунин эзоµ намудааст: «Гар чи забон шарафманду бошук´µ аст, вале аслиµаи нут³ мебошад. Нут³и нома³бул офати забон аст».

Аз ин бармеояд, ки µар гуна забони пур³удрат µам аслиµат нут³ буда, и³тидори вай дар ¿ара±ни нут³ зоµир мегардад. Забон тиру нут³ камон аст. Маълум аст, ки и³тидори тир – ба ³обилияти камон низ вобаста аст.

Забон хазинаи но±би миллат буда, дар шаклµои шифоµº ва хаттº амри ву¿уд менамояд. Нут³и бой, равшан ва маро³овар, ³атъи назар аз кº будани соµибсухан, нури зи±н инсон мебошад.

Маданияти нут³ яке аз соµаµои калони забоншиносº буда, вай аз µолпурсии му³аррарº (салому алейк) сар карда, то ба кº, кай, дар ку¿о, чº хел сухан гуфтани ´ро дар бар мегирад, маданияти нут³ на танµо роµµои дорои нут³ буданро, балки маданияти истифодаи онро низ меом´зад. Маданияти нут³ дар ом´згорон э¿одкорº, муста³илона фикр кардан, маµсули фикри э¿одиро ба шароити нут³ мувофи³ намудан, дар шаклµои шифоµию хаттº малакаи да³и³у равон ба±н карданро ташаккул дода ифодаи муассиронаву гувороро ба ву¿уд меоварад.

Аз гуфтаµои боло бармеояд, ки маданияти нут³ воситаµоеро ифода менамояд, ки онµо барои ба шароитµои гуногун мувофи³ намудан фикр, ба роµµои дар шаклµои мухталиф ифода намудани маъно мусоидат мекунад. ¢айр аз ин асарµои илмº, бадеº, и¿тимоиро ом´хта маданияти фикру мулоµизакор ва муносибати шахсии худро дар шаклµои шифоµº ва хаттº дуруст ба±н намуданро ташаккул медиµад.

Нут³и инсон якранг нест. С´µбати д´стон монологи санъаткор ва посухи донишҷ´ дар µалли тадрис ва монанди инµо аз намудµои нут³ ме±банд.

Вобаста ба шароит ва ма³сад нут³ та²йир ме±бад. Вай гоµо майлу хоµиш, гоµо даъвату муро¿иат, баъзан µая¿он ва изтироби р´µии инсонро ифода мекунад. Нут³ дорои намудµои хом´шона ва шунаво мешавад. Нут³и хом´шона (ботинат, дохил°) нут³ест, ки µангоми дар ботин гуфтан ба амал меояд ва иштироки µамс´µбат талаб карда намешавад. Аз ин р´ нут³и мазкур нут³ест, ки ба худ нигаронида мешавад ва онро назорат кардан мумкин намегардад. Нут³и хом´шона ба сифати асоси нут³и ва хатт° хизмат мекунад. Ин буд, ки ба беµбудии маданияти нут³и хом´шона низ эътибор додан лозим меояд. Нут³и шунаво нут³ест, ки вайро назорат кардан мумкин аст ва µузури дигарон низ талаб карда мешавад. Ин нут³ µам дорои намудµои шифоµ° ва хатт° мебошад.

Нут³и шифоµ° нут³и му³аррарии гуфтуг´ии овоз° буда, ба оµанг ва имову ишора марбут аст. Дар нут³и шифоµ° бо ма³сади му¿аз ифода намудани фикр ¿умлаµои нопурра фаровон истифода мегардад. Ин намуди нут³ аз ¿ониби як нафар ва ± якчанд нафар ба ву¿уд омада, дорои шаклµои монолог° ва мукомала мебошад.

Нут³и монолог° – нут³ест, ки дар он нут³и шахс ба дигарон нигаронида мешавад ва дар шаклµои хабар додан, µикоя кардан, на³л° мазмуни матн, ба худ савол дода ¿авоб додан зоµир мегардад.

Мукомала (диалог) – нут³ест, ки дар байни ду ва ± якчанд нафар ба таври муста³им падид меояд. Ин навъи нут³ дорои хусусиятµо буда дар он ¿умлаµои нопурра фаровон истифода мегарданд. Дар ин намуди нут³ ¿умлаµои савол° ва хитоб°, низ мавриди ³арор мегиранд. Дар нут³и шифоµ° µангоми мукомала аз воситаµои ²айризабонии (имову ишора, мимика, оµанг ва монанди инµо) низ истифода мебаранд. Аз ин р´, дар ом´згорон тарбия намудани малакаи истифодаи воситаµои ²айризабонии нут³ зарур аст…

Масъалаи хубтар фаµмидан ва азхуд кардани маводи таълим° аз бис±р ¿иµатµо ба мукаммал будани нут³и ом´згор вобаста аст. Одатан талабагон ба дара¿аи инкишофи маµорат ва ³обилияти суханг´ии ом´згор эътибор медиµанд. Баъзе овозµо ва калимаµо нодуруст талаффуз шавад, ин боиси хандахориш ва мазо³и ´ мегардад. Монанди µамин нут³и якмаром талабагонро ба зи³шав° меоварад, баръакс, с´µбати бод или кушод гузаронидашуда, нут³и форам, оµанги хуб, яъне с´µбате, ки бо шав³у зав³ гузаронида мешавад ба толибилмон ³албак° барин менамояд ва нисбат ба ом´згор µисси нобоварии онµоро бедор мекунад.

Баъзеµо гумон мекунанд, ки сухан ва оµанги он атои табиат мебошад. Вале та¿рибаи илмии физиология собит менамояд, ки сифат овозро тамоман дигар кардан мумкин аст. Ин маъниро бо далелµои таърих° низ тасди³ кардан мумкин аст. Масалан, воизи Юнони £адим Демосфен баъзе ну³сонµои дар±фта онро ислоµ менамояд. Дар нати¿а ба сифати воизи бузург шуµрат пайдо мекунад. Ба ин маън° Абушакури Балх° фармудааст:

Шунидам, ки бошад забони сухан,
Чу алмоси буррову те²и к´µан.

Сухан бифканад минбару дорро,
Зи с´рох берун кашад морро.

НАФАСГИРª ДУ ХЕЛ МЕШАВАД:

1. Нафасгирии му³аррарº (оддº).
2. Нафасгирии савтº (фонасионº).

Дар нафасгирии му³аррарº ва³ти бо бинº нафас гирифтан бо ва³ти нафас баровардан баробар ва к´тоµ аст. Дар нафасгирии му³аррари мунтазам ва мураттабº тавассути нафасгирº, нафасбарорº ва аз ва³фа (пауза) иборат аст.

Нафасбарорº Ва³фа (пауза)

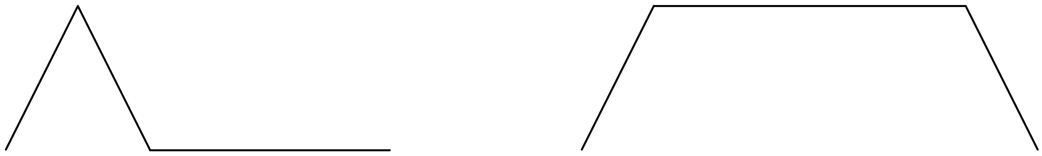

Нафасгирº Ва³фа (пауза) Нафасгирº
Нафасбарорº

¥осилшавии овоз µодисаест, ки ба ма¿рои µавои аз шуш бароянда марбут аст. Аз ин р´, µангоми сухан кардан муназзамии нафасгирº аз нафасгирº, танфас–ва³фа (пауза) ва нафасбарории бардавом иборат аст.

Барои µосил намудани малакаи нафасгирии ом´згор маш³µои махсусро муайян кардаанд. Яке аз онµо ба замин р´ ба боло хобида, бо бинº як муддат нафаси чу³ур гирифтан аст. Ин корро µангоми рост истодан низ и¿ро кардан мумкин аст. Ин маънº ба кори муназзами шуш мусоидат менамояд.

Як ³исми ом´згорон дорои овози табии (¿арангдор, гуворо) мебошад. Мутаассифона, бо гузаштани ва³ти муайян овози табии µам нер´и худро гумм мекунад.

ОВОЗИ ОМ¤ЗГОР ДОРОИ ХУСУСИЯТ¥ОИ ЗЕРИН БОЯД БОШАД:

1. Нер´и овоз. Нер´и (³увваи) овоз бо кори дастгоµи овозсоз, фаъолияти узвµои овозсоз ба ма¿рои µаво (нафасбарорº) вобаста аст.
2. Наво (пастию баландии овоз). Ба ом´згор лозим аст, ки ба чº ³адар масофа рафтани овозро бидонад. Ва онро вобаста ба

калон ± хурд будани хонаи тадрис, толор ва монанди инµо пасту баланд намояд.

3. Танин–¿илоµои сифатии овоз. Дар нут³и ом´згор оµанг та²йир±банда буда, аз ¿иµати сифат гоµо боло гоµо паст шуда, ¿иµати µиссию муассирии нут³ро таъмин менамояд ва таъсири онро зи±д мекунад.
4. Ташдид–суръати оµанги нут³.
5. Маµин ва ¿арангдор будани овоз µам як аз талаботµои нут³ мебошад.
6. Гигиенаи овози ом´згор, аз мушоµидаи мутахассисон бармеояд, ки баъзе шахсони касбашон бо овоз вобаста ба касалии узвµои нут³ тез–тез дучор мешаванд. Бо ин гуна бемориµо ом´згорон бештар дучор мешаванд, ки чунин ом´згорон 40,2% – и онµоро ташкил медиµанд.

Сабабµои вайроншавии овоз гуногун буда, аз он 4 сабаби асосиро дар зер меоварем.

1. Ба овоз µаракати зи±датº, бори зи±датº додан.
2. Аз овоз дуруст истифода карда натавонистан.
3. Ба гигиенаи овоз риоя накардан.
4. Модарзодº будани пастии овози узвµои овозбарор.

Барои гирифтор нашудан ба ин гуна бемориµои тахассут (ба ихтисос вобаста) ба гигиенаи овоз риоя кардан ва дар мактаб ба баъзе шароитµо мусоидат намудан лозим меояд. Масалан, ом´згор µар р´з баъд аз кор (дарс додан) 2–3 соат аз с´µбати бардавом худдорº бояд кунад. Зи±да аз ин, ом´згор ба роµи нафас, системаи асаб ва тартиби х´рокх´риашон эътибор бояд диµанд.

Истеъмоли н´шокиµое хеле хунук, ± ки гарм, тун два машрубот, инчунин кашидани сигор ва монанди инµо ба холигии даµон ва узвµои даµон ва узвµои таъсири манфº мерасонанд. Барои он ки холигии даµон ва узвµои овозсоз аз ин гуна таъсири манфº нигоµ доштан содаи ошро бо йод омехта бо он даµонро гоµ–гоµ обгардон карда истодан зарур аст.

Дар ин бора боз баъзе маслиµатµо:

- нут³и якмаром дастгоµи нут³ро низ монда мекунад, зеро ки дар ин µолат танµо як гур´µ мушакµо кор мекунанд. Нут³и ифоданок оµанг (овоз)–ро солим нигоµ медорад.
- чанги буро фур´ бурдан зараровар аст, бинобар ин латтае, ки бо он тахтаи синфро пок мекунанд, бояд µамеша нам бошад.
- баъд аз дарс дар µавои хунук тез роµ рафтан хуб нест, чунки µавои хунук ба узвµои овозсоз ва нафасгирº таъсири бад мерасонад.

Барои ом´згор талаффузи дуруст ва ани³у равшан аслиµаи зарурист, ки зеро ки ом´згор барои он ки талабагон фикри ´ро фаµманд, талаффуз бояд равон бошад, µар як овозу µи¿о ва калима равшан гуфта шавад.

Ритмика – мароми сухан ± ки овоз талаффузи µи¿оµо, калимаµо ва суръати талаффузи онµоро дар бар мегирад.

Оµанги якмароми нут³ зи³кунанда буда, дара¿аи ди³³ат ва шав³и шунавандаро суст мекунад.

Инак, мо мафµуми суханро дарк кардем, акнун барои маш³и мунтазам к´шидан зарур аст.

Оµанги нут³и ом´згор равон, ¿арангдор ани³ ва ди³³ати шунавандаро ба худ ¿албкунанда бояд бошад.

¥ангоми фаµмонидани ¿ойµои душвори маводи таълимº ом´згор суръати овози худро сусттар мекунад, дар µолатµои дигар суръати нут³ро тезонидан мумкин аст.

Хусусан, дар ва³ти хулосабарº ва ба±ни ³оида, ³онун ва а³идаµо суръати нут³ро сусттар кардан, фоидаовар аст. ¥амин тавр, µар як ом´згор дорои маданияти нут³, бояд бошад, зеро ки µар як ом´згор ва мураббº бо нут³и худ равонию равшании он ва маданияти муомилаи худ ба талабагон намуна мебошад.

Ом´згор барои беµбудии маданияти нут³аш мунтазамона кор мекунад ва барои инкишофи он к´шиш менамояд.

МАФ¥УМ¥ОИ ТАКЪЯГО¥ª: Забон ва нут³, маданияти нут³, манти³ии сухан, манти³и сухан, тарзи талаффуз, суръати талаффуз, танфис–(пауза), танин–(сифати овоз).

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТª:

1. Маданияти нут³ чист?
2. Техникаи нут³ чиро мефаµмонад?
3. Мав³еи нут³ дар µа±ти инсон?
4. Намудµои нут³?
5. Талаботµо ба нут³и муаллим?
6. Роµµои соµиб гаштан ба маданияти нут³?
7. Сабабµои вайроншудаНи овоз?

МАВЗ¤И – 11

МА¥ОРАТИ МУАЛЛИМ ДАР ДАРС ВА МА¥ОРАТИ ТАРБИЯТЧИГИИ ОН

МА£САДИ МАВЗ¤Ъ: - аввало шинос намудан ва пайдо намудани тасаввурот дар талабагон оиди мафµуми тарбия (аµамият, ма³сад, нати¿а, талабот, зарурат).

- дар тарбия истифодаи воситаµои тарбия.
- мав³еи маµорати педагог° дар тарбия.
- панду µикматµо ва ³онуниятµои тарбия.

НА£ШАИ МАВЗ¤Ъ:

1. Тарбияи шуури маънавии хонанда дар асоси маводµои таълим°.
2. Тарбияи муносибати масъулиятнок° ва шав³и бача ба хондан.
3. Тад³и³отµои педагог° ва нати¿аµои он.
4. Ташаккули муносибати ахло³ии байниµамдигар° µангоми дарс.

ИБОРА¥ОИ ТАКЪЯГО¥ª: тарбия, воситаи тарбия, тарбияи шуури, маънав°, таъсири тарбия, намуна, таъсири педагог°, талаби педагог°, худро таµлил кардан, ба худ баµо додан.

АДАБИ¡Т:

1. £онун дар бораи таълим – 1997.
2. Тарбиявий иш методикаси. Л.В. Рувинский.
3. Т´раева О. Бола азиз одоби ундан азиз – 1986.
4. Темурова С, Тошп´лотова Г. – Синф раµбари фаъолияти . Т. ¤. – 1985.
5. О. ¥асанбоева – Тарбиявий ишларни ташкил ³илиш методикаси. Т. 1996.
6. Педагогика. Мунавваров А.Н. Т–2000 с.

Шахсияти муаллим яке аз омилҳои муҳим ва муайянкунандаи ташаккуль±бии муносибатҳои мусбии хонандагон нисбат ба илму маърифат, муайян менамояд. Вазифаи муҳими муаллим ин – пешкаш намудани та¿риба бойи и¿тимоии як насл ба насли дигар мебошад.

Дар шароити ҳозира, мактаббачагº тавре, ки маълум аст берун аз мактаб, савияи дониши худро баланд мебардорад. Дар чунин шароит ҳамкории муаллим ва талаба бись±р зарур аст. Аз ин р´ муаллим на танҳо сарчашмаи дониш аст. Балки роҳбару раҳнамоº фаъолияти маърифат, ом´зиш хонандагон, роҳбари корҳои тарбиявº, васоити ало³аҳои оммавº ва муассисаҳои беруназмактабº низ мебошад. ¥амаи ин талаботҳои манти³º шахсияти муаллим дара¿аи маданию касбии ом´згории ´ро баланд мебардорад.

Агар ом´згор фанни худро ба дара¿аи аъло донаду, лекин сифатҳои хуби инсонº надошта бошад, вай хе¿ ва³т устоди касби худ шуда наметавонад…

Мувофи³и тад³и³оти педагогº:

Кадом навъи сифатҳо ба устодони шумо±н хос намебошанд? (%)

1. Дара¿аи баланди касбº – 41,8
2. ¯аҳонбинии умумº – 39,2
3. Нек´хоҳº ва самимият – 27,5
4. Маданияти баланди ботинº, зоҳирº – 29,5
5. ¯иддият ва серталабº – 48,4
6. ¥а³и³атг´й – 41,0
7. Хоксорº – 34,0
8. Рост³авлº ва покº – 40,7
9. Меҳрубонº ва муомила – 38,2
10. Муносибат ва муомила – 33,4

Нишондиҳандаи дар ¿адвал овардашуда дар назди муаллимон ва методистон талаботҳои навро мегузорад.

Та¿рибаи педагогº дуруст будани а³идаи К. Ушинскийро дар бораи он кº «Тарбия бояд дар асоси сифатҳои хуби инсони сурат гирад, барои он ки тарбия аз сарчашмаи зиндаи сифатҳои инсонº ³увват мегирад на ягон барномаву на ягон сохти сунъии муассисаҳо, кº чº тавре ки онҳо фикр карда нашуда бошанд, ¿ои сифатҳои инсониро дар кори тарбия гирифта наметавонанд.»

Бис±р муаллимон дар соҳаи фаъолияти педагогии худ вазифаи роҳбари синфро низ ба ¿о меоваранд. Бис±ри онҳо устоди умрбоди шогирдони худ шуда мемонанд. Меҳнати тарбиявии рохбари синф, ки ба дили шогирдон роҳ ±фт, чº тавр сурат гирифт? Бо кадом роҳу усулҳо ба ма³садаш ноил гардид? Ба кадом хусусият, ²оя ва таълимотҳои ´ пайравº намуданд?

¥алли ин саволҳо ба маҳорати тарбиячº вобаста аст…

Мав³еъ ва ибрати шахсии муаллим дар тарбия – (муайян намоед, ба тари³и баµс бо гур´µ).

Муносибати µарр´заи шахсияти роµбари синф, µар як ³адам, µар як кирдору рафтори ´ ба чашми бачагон а±н мешавад.

Ба µар як педагог, хусусан бо роµбари синф, маµорати ташкилотчигº лозим аст.

Роµбари синф доимо роµµои ба корµои нав шав³манд кардан, фаъол намудан ва ¿алб кардани тарбиятгирандагони худро ¿усту¿´ мекунад.

Дар муносибат бо талабагони худ роµбари синф ³ариб, <u>µар р´з ду мав³еи ба µам наздик, вале на ба якдигар монандро истифода мебарадам наздик, вале на ба якдигар монандро истифода мебарад</u>, вай µамчун муаллим р´йрост ва ошкоро ба фаъолияти таълимии мактаббачагон талаб мегузорад ва онµо µамчун талаботи ³онуни ва табий ³абул мекунанд ва и¿ро менамоянд. Ин фаъолият ´ **то³атоварº, ³атъият ва тамкиннокиро** талаб мекунад.

Ба шогирдон µамеша бо **табъи хуш муомила кардани** роµбари синф воситаи муµими таъсиррасонии тарбиявии вай µисоб ме±бад. Вазъияти сарварии худро дар корµои асосº нигоµ дошта, ба майдачуйдаµо х´рдагирº кардани роµ синф дуруст нест: бачаµоро µар замон огоµº додан, (хусусан дар назди дигарон) дилгир кардан раво набошад.

Дар протсесси тарбия шахсияти муаллим, а³ида, ну³таи назари ´ ва характери муносибатµое, ки байни муаллиму талаба ба ву¿уд меоянд, аµамияти калони ахло³º пайдо мекунад. Педагоги номдор А. Авлонº навишта буд: «Наврасонро µе¿ чиз ба монанди одами аз ¿иµати маънавº бои донно ва досткушод ба таа¿¿уб ва шав³у µавас оварда наметавонад… А³л бо а³л, ви¿дон бо ви¿дон, садо³ат ба Ватан–бо хизмати амалº тарбия карда мешавад.»

Нати¿аµои таълимро зуд сарфаµм рафтан ва дар µол дар протсесси таълим ислоµоти ¿узъии зарури дохил кардан мумкин аст.

Нати¿аи кори тарбия оµиста – оµиста маълум мегарданд, онµоро дарµол иваз кардан мумкин нест. Бинобар µамин µам камбудº ва норасоиµои кори тарбияро муайян кардан душвортар мебошад.

Кори тарбиявº аз муаллим талаб менамояд, ки µамаи ³уввaµои маънавиро пурра кор фармуда, о³илона, пурто³ат, дорои муµаббати бузург, дорои муµаббат нисбат ба бачагон ва кори худ бошад.

Муаллим барои бомуваффа³ият гузаронидани кори тарбиявº бояд к´шиш намуда, доимо худаш ом´зад, донишµои худро чу³ур ва васеъ намояд. Вай бояд ба инкишоф ва пешравии талабагони худ назорат карда тавонад, олами ботинии онµоро фаµмад, фикр ва µисси±ти ´, тарзи рафтору кирдори ´ро донад.

Рафтори муаллим ба бачагон таъсири калон мерасонад. Вай аз рафтор ва оµанги умумии бурдани дарс сар мешавад. Бачаµо баъзан ба бис±р корµои муаллим беихти±р ва баъзан бошуурона та³лид мекунанд: «Ман мехоµам, ки муаллимамон барин шавам!». Агар муаллим хушва³ту зиндадил ва фаъол бошад, ки ин µолат то андозае ба бачаµо µам таъсир мекунад. Агар муаллим тундмизо¿, аз µама норозº, сабук ва феълаш тез бошад, тез асабона шавад,

бачагон µам асабон° мешаванд, аз ин хел муаллим µаросида, бод или нохоµам ба дарс мераванд.

Муаллим ба бачагон на танµо дониш медиµад, балки муносибати онµоро нисбат ба дониш, µа±т ва одамон µам тарбия менамояд. Ин он маъноро дорад, ки муаллим бояд ба бачагон барои гирифтани дониш хурсанд шуданро ±д диµад, дар онµо мушоµида ва таµ³и³ карда тавонистани во³еа ва µодисаµои атрофро тарбия намояд. Талабагони ин хел муаллим дар дарсµо хурсандии беµадду канори ихтироот, дар ноомади кор маъюс°, дар назди ³увваи а³лу хиради инсон µисси µая¿ону ифтихорро аз сар мегузаронанд. Хонандагони ин гуна муаллим кун¿ков, донишд´ст, э¿одкор, аз иштибоµу хато кардан наметарсанд, ма³саду фикрµои худро р´йрост мег´янд, просесси таълим ба онµо шав³и µаловат мебахшад. Савол барои муµокимаи дониш¿´±н. Сабаби бепарво° нисбат ба хондан дар чист?

Сабабаш дар он аст, ки савияи дарсдиµ° ба дара¿аи инкишофи фахрии хонандаи имр´за ¿авоб дода наметавонад. Баъзеи муаллимон аз суръати тара³³ии ¿аµонбин° ва шав³у µаваси хонандагон ³афо мемонанд. Дарсµои якхела, беобуранг, содда, фикру баµодиµии ³олаб° ба дили бачагон мезанад, ба инкишофи талаботи илмом´зии онµо ва к´шиши онµо барои донистани чизи нав халал мерасонад.

Муомила бо ¿амоаи хонандагон аксар ва³т ба тарзи с´µбат, лексия, ахборот додан ба амал меояд. ¥ар як с´µбат ма³сади ани³ дорад.

Имр´зµо мувофи³и талаби давру замон с´µбат ва чорабиниµо оиди мавз´ъµои «Ватан–модар», «Тадбиркори ¿авон», «¥унарманди ¿авон», «Мерос». «Меµр–шав³ат», «£адрият», «Табиат ва инсон», «Таърихи кишварамон» ва монанди инµо. Мувофи³и ма³сад аст… Талабагон ба урфу одатµои анъанаµои милл°, ±дгориµои таърих°, шахсони м´ътабари кишвар ва маµалла шинос мешаванд, дар онµо шав³у µаваси пайрави кардан пайдо мегардад, µурмату эµтиром нисбати калонсолон, меµнати онµоро ³адр намудан, ба фазилатµои хуби онµо пайрави намудан ба амал меояд.

МОДЕЛИ ФАЪОЛИЯТИ МУАЛЛИМ

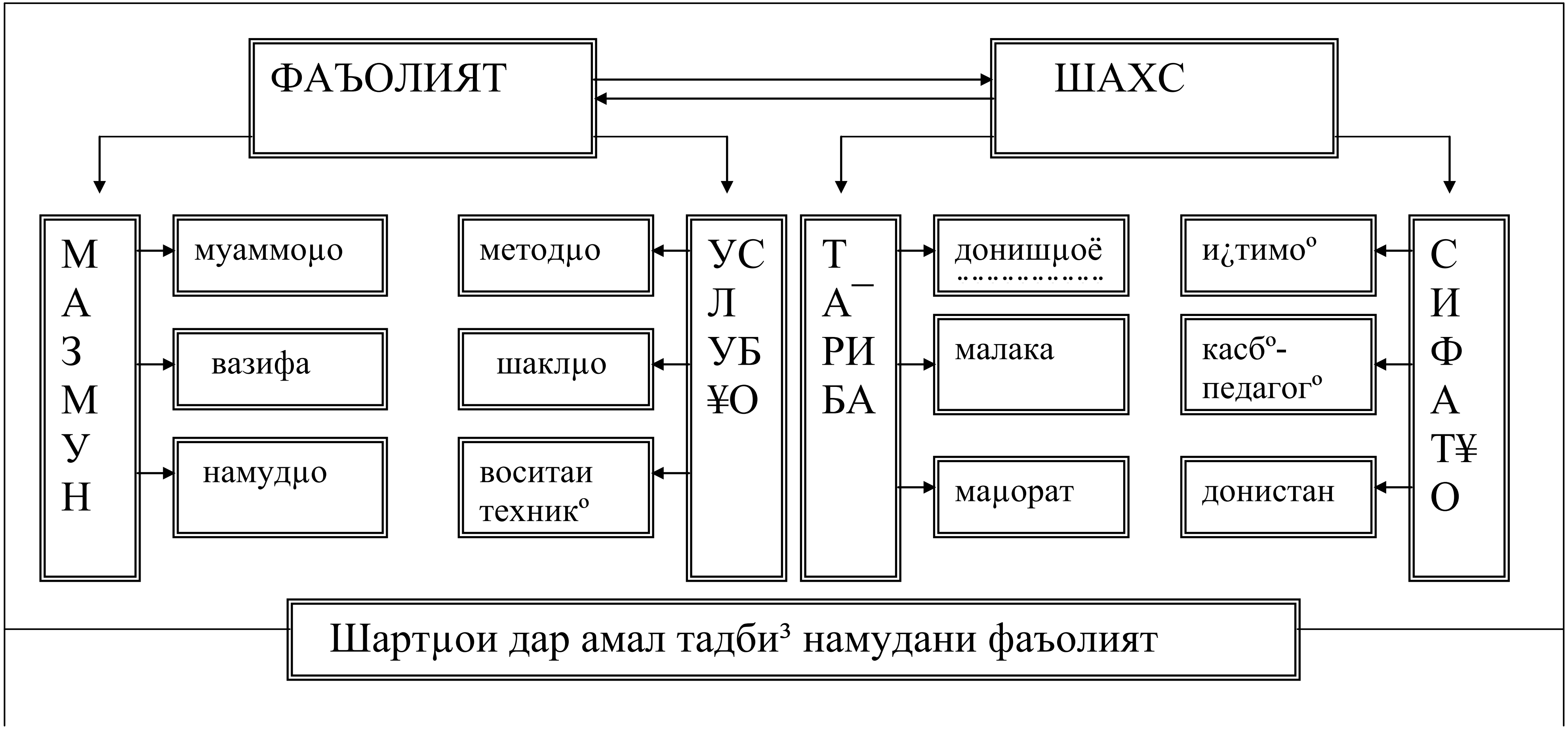

САЙИДА¥МЕДОВ Н.С.

САВОЛ¥ОИ НАЗОРАТª:

1. Кадом маµоратµои муаллим барои самаранокии таълим аµамияти калон дорад?
2. Дар муомила бо талабагон кадом хусусиятµо ба муаллим лозиманд?
3. Талаботµо ба маµорати тарбиячигии муаллим?
4. Роµµои таъсиррасонии муаллим ба ¿амоаи синф?
5. ¥олати муаллим дар дарс?

МАВЗ¤И – 12

ХУДТАРБИЯКУНª ¥АМЧУН ВОСИТАИ ТАЙ¡РИИ КАСБИИ ОМ¤ЗГОРИ ОЯНДА

МА£САДИ МАВЗ¤Ъ: Ба донишҷ´±н додани маълумот оид ба асосµио илмии ташкили худом´з° ва худтарбиякун°, мусаллаµ намудан ба толибилмон маµорат ва малакаµои худом´з° ва худтарбиякунии касб°, ташаккули сифатµои худинкишофдиµии касб°.

МАФ¥УМ¥ОИ АСОСª: тарбия, худтарбиякун°, худшинос°, худбаµодиµ°, худтаµлилкун°, худµисоботдиµ°, худµавасмандкун°.

НА£ША:

1. Ало³амандии тарбия ва худтарбиякун°.
2. Моµият ва мундари¿аи худтарбиякунии касб°.
3. Худтарбиякунии а³л°.
4. Хулоса.

АЛО£АМАНДИИ ТАРБИЯ ВА ХУДТАРБИЯКУНª

Тарбия таъсиррасонии ма³саднок буда, ташаккули шахсият ва тай±рии онро бо µа±ти ¿амъиятº ва меµнати истеµсолº таъмин менамояд.

Тарбия фаъолиятест, ки дар ¿ара±ни он насли наврас бо та¿рибаи ¿амъиятиву таърихº мусаллаµ гардонида мешавад.

Ма³сади тарбияро ¿омеа муайян мекунад ва он ба ташаккули µама¿онибаи шахсият, таъмини фаъолнокии ¿амъиятиву µа±тии он равона карда шудааст.

Танµо дар µолате, ки шахсият ма³сади тарбияро чун ма³сади худ дарк карда тавонад, оид ба самаранокии тарбия фикр рондан мумкин аст. Яъне, ки тарбиятгиранда ба субъекти (яъне иштироккунандаи шуурона) мубаддал гардад.

Худтарбиякунº - идоракунии фаъолият аз тарафи фард буда, ба ташаккули шахсияти худ мутоби³ ба ма³садµои бошуурона, идеалµои эъти³одµои мав¿удбуда равона карда шудааст.

Худтарбиякунº бояд ма³сади µа±тии µар як шахсият бошад.

Тарбия ва худтарбиякунº ду ¿иµати бо µам ало³аманди ¿ара±ни педагогии ягона мебошад. Тарбия ма³сад, вазифа, равия ва мундари¿аи худтарбиякуниро таъ²йир менамояд. Тарбия барои µар як шахс шароити ахло³º психологº, донишазхудкунº ва иродавиро ба ву¿уд меоварад. Тарбия имкониятµои захиравии ботинии шахсиятро бедор мекунад, ба фаъолияти

бошуурона даъват менамояд. Худтарбиякунº бошад, дар асоси к´шишу ²айрати µар як фард ¿ара±н мегирад ва ба дарккунии донишµои нав, васеъгардонии ¿аµонбинº, азхудкунии та¿рибаи ¿амъиятº, худшиносии шахсº, ташаккули сифатµои беµтарини маънавº равона карда шудааст.

МО¥ИЯТ ВА МУНДАРИ¯АИ ХУДТАРБИЯКУНИИ КАСБª

Худтарбиякунии касбии дониш¿´±н ба худинкишофдиµии мутахассисони оянда равона карда мешавад. Дар шароити гузариш тай±р намудани мутахассисони баландихтисос муаммои мубрами таълиму тарбия дар мактаби олº мебошад.

Бояд µар як дониш¿´ сифатµои беµтарини касби ом´згориро дар худ ташаккул диµад, донишу маµорат ва малакаро аз худ кунад, яъне бо худтарбиякунии касбº маш²ул бошад.

Ом´згори оянда дар худ идеали умумиинсониро ташаккул диµад.

¥ар як инсон имкониятµои басо зи±ди захиравии ботинº дорад, ки ба µаракат овардани онµо вазифаи асосии шахсият мебошад.

Худтарбиякунии касбº чун ¿ара±н аз унсурµои алоµидаи бо µам ало³аманд иборат аст:

1. **Худбаµодиµии комилан мувофи³.** (Мутоби³ ба имкониятµои шахсият). Худбаµодиµии комилан мувофи³ ³адами аввалини худтарбиякунии касбº мебошад, ки дар ин давра дониш¿´и оянда имкониятµои худро ба ма³сад ва вазифаµое, ки ба назди ´ гузошта шудааст, му³оиса мекунад ва ба он баµо мегузорад.
2. **<u>Эµти±¿оти худтарбиякунии касбº</u>.** Он дар асоси худбаµодиµии комилан мувофи³ пайдо мешавад. Танµо дар µолате, ки шахсият зиддияти ботинии ¿ара±ни ташаккули сифатµои касбии худро дарк намояд ва дар роµи µалли он к´шиш кунад, ³адами аввалини худтарбиякуниро мегузорад.
3. **Ташаккули мотиватсия.** ¯уст¿´и ¿авоб ба саволе «Барои чº ман бо худтарбиякунº маш²ул мешавам?» Мотивµои шахсº: маро µурмату эµтиром кунанд, бис±р чизµоро донистан, тавонистан, ба ма³садµои касбº расидан, шахси д´стдоштаи одамон будан. Мотивµои сотсиалº: ба µурмату эµтироми атрофи±н ноил гаштан, аз дигарон ³афо намондан, дар коллектив мав³еъ доштан, ба одамон некº кардан, вазифаи ¿амъиятии худро ба¿о овардан, вазифаи шаµрвандии худро ба¿о овардан.
4. **Муайян намудани ма³сади худтарбиякуни касбº** - муайян намудани модели ояндаи касбº, равияµои асосии худташаккул±бии шахсият ва дар пуррагº тассавур кардани худ дар касби омузгорº.

5. **Мураттабсозии барномаи худтарбиякунӣ**, нақша ва қоидаҳои он. Барои намуна барномаи худтарбиякуни К.Д. Ушинскийро дида мебароем:

   Оромии мукаммал, ҳадди ақал оромии зоҳирӣ.
   Ростқавлӣ дар гуфтор ва рафтор.
   Андешакорӣ дар ҳаракатҳо.
   Боҷуръатӣ, қатъиятӣ.
   Дар бораи худ бе зарурият калимае нагуфтан.
   Вақтро беҳуда сарф накардан: он кореро кунед, ки худи шумо мехоҳед, на он коре, ки рост ояд.
   Кори зарурӣ ва ба шумо хуш омадаро кунед, на бо ҳавою ҳавасро.
   Ҳар шаб оид ба фаъолияти рӯзона ба худ ҳисоботи боадолат диҳед.
   Ҳеҷ гоҳ худро таъриф накунед.

6. **Қабул кардани қарори худтарбиякунии касбӣ**. Ин ҳаракати иродавӣ мебошад, ки баъди он ба қафо роҳ нест. Шумо бо худсозӣ машғул мешавед. Яъне шумо ба худ баҳо додед, дар шумо эҳтиёҷоти худташаккулдиҳӣ пайдо шуд, барои чӣ ин корро мекунед ба шумо маълум аст, барнома ва нақшаи фаъолияти худро муайян кардед. Акнун ба пеш, ба қуллаҳои худинкишофдиҳӣ шурӯъ мекунед.

7. **Истифодаи усулҳои худтаъсиркунӣ.** Дар тадқиқоти психологию педагогӣ 3-гурӯҳи усулҳои худтаъсиркунӣ нишон дода шудааст.

   Усулҳои худшиносӣ (омӯзиши шахсияти худ)
   Худмушоҳидакунӣ
   Худтаҳлилкунӣ
   Худбаҳодиҳӣ

- **Худмушоҳидакунӣ** - мушоҳидакунии шахсият, олами ботинии психики худ ва қайди он мебошад. Дар ҷараёни иҷрои ҳаракатҳои муайян ба он тағйиротҳо дохил карда мешавад.
- **Худтаҳлилкунӣ** - таҳлили гуфтор ва кирдори худ бо ҷавобдиҳӣ ба саволҳои зерин: барои чӣ ман ин тавр гуфта ва карда истодам?, барои чӣ ман муносибати мазкурро идома диҳам ва ё дигар кунам? Агар Каме дигар хел гӯям ва кунам чӣ мешуд? Ва ғайраҳо.
- **Худбаҳодиҳӣ** - баҳодиҳии шахсият ба худ, ба имкониятҳо, сифатҳо ва мавқеи худ дар байни дигар одамон.

Усулҳои худдорӣ: а) Худбоваркунӣ,
б) Худтанқидкунӣ, в) Худмаҷбуркунӣ,
г) Худназораткунӣ,
д) Худфармондиҳӣ,

е) Худтал³инкун°.

Усулµои худдаъваткун°:

а) Худр´µбаландкун°,
б) Худра²баткун°,
в) Худ¿азодиµ°.

8. ¯алб намудани тарбиянокии идеяв° ахло³ии худ ва фаъолнокии эµсосию иродавии худ ба худтарбиякун°.
9. Худназораткунии хотимав°.
10. Ташаккули дара¿аи нави худбаµодиµии комилан мувофи³.

ХУДТАРБИЯКУНИИ А£Лª

Худтарбиякунии а³л° аз худом´з° сар мешавад. Худом´з° - ¿усту¿´и фардии дониш, маµорат ва малакаµо, азхудкунии та¿рибаи зарур°, ташаккули ¿аµонбинии шахс° мебошад.

Барои дониш¿´±н барномаи тахминии худом´зии зеринро тавсия кардан мумкин аст.

1. Муста³илона ба назди худ вазифаи баланд бардоштани коэффисенти µаракати фоиданоки таµсили худро муайян кунед. ¢амхории таµсилро ба дасти худ гиред.
2. Муайян кунед, ки барои шумо дар µа±ти муста³илона кадом сифатµои шахс° зарур мешавад ва кадоме аз онµоро дар давоми таµсил ташаккул додан мумкин аст.
3. Хусусиятµои фардии худро дар и¿рои корµои таълим° таµлил намоед.
4. На³шаи худтарбиякунии фикр° ва худом´зиро муайян кунед.
5. Дар маш²улиятµои маър´зав°, амал° ва лаборатор° маµсулнок кор кунед, ягон лаµзаи маш²улиятµоро беµуда нагузоред. Дар маш²улият ч° ³адар бис±р кор кунед, дар ташкили кори муста³илона кори шумо µамон ³адар осон мешавад.
6. Роµ ва усулµои коркарди маводи таълим° ва тасниф кардани онро аз худ намоед.
7. Роµ ва усулµои ба ±д дориро аз худ кунед.
8. Истифодаи роµ ва усулµои худназораткуниро ±д гиред.
9. Сифатµои дигари маданияти меµнати а³лиро дар худ ташаккул диµед ва маш³ кунед.
10. Мунтазам аз худтафтишкун° истифода баред.

11. Аз р´и фанµои таълимº р´йхати сарчашмаµои иловагиро мураттаб созед.
12. Бо ±рии ом´згорон, µамсаба³он, падару модарон оид ба хониши муста³илона ва худтарбиякунии шаµрвандº р´йхати адаби±тро тартиб диµед.
13. Аз васоити ахбори омма огоµ бошед. Барои дониш¿´±н чунин ³оидаµои хониши китобро тавсия кардан мумкин аст.

1) Пеш аз сар кардани хониши китоб. Бо номи муаллиф, номг´и асар шинос шуда, фикр кунед, ки дар мундари¿аи он чиµо ба±н карда шудааст, худро барои хониш µавасманд намоед.
2) Дар рафти хониш. Бо матн ва муаллифи китоб «с´µбат кунед:» саволµои пинµонии матнро муайян кунед, пешг´ии худро мураттаб созед ва онµоро сан¿ед, дар ¿ара±ни с´µбат масъалаµои душворфаµмро муайян кунед;

И³тибосµоро навишта гиред, ба зери фикрµои муµим бо ³алам хат кашед (гарчанде, ки китоби худатон бошад), тарµ, на³ша, ¿адвалµоро кашида гиред. Мисолµои ани³ро таµлил кунед.

3) Баъд аз хонда шудани матн, ²ояи асосии матнро ба±н кунед, матнро ба ³исмµои алоµидаи манти³º ¿удо кунед. Ба онµо савол гузоред, ¿авоби мухтасарро пешниµод кунед, ³исмµои мураккаб ва душворфаµми матнро аз нав хонед. На³шаи матнро мураттаб созед, аз р´и матн саволµо гузоред ва ба онµо ¿авоб тай±р кунед.

ХУЛОСА

Тарбия ва худтарбиякунº узвµои муµими ¿ара±ни бутуни педагогº мебошад. Он барои инкишофи µама¿онибаишахсият равона карда шудааст.

Худтарбиякунº ¿ара±ни педагогº буда, системаи ба худ хосеро пайдо кардааст, ки мав¿удият ва ало³амандии унсурµои алоµидаро та³озо мекунад.

Худом´зº ¿усту¿´и фардии дониш, маµорат ва малакаµо буда, барои худинкишофдиµии шахсият шароит фароµам меоварад.

БОЯД ДОНИСТ: Ма³сади тарбия ва шахсият, худтарбиякунº бояд ма³сади асосº ва µа±тии µар як ом´згор будани онро µис намудан, фаъолияти бошуурона, µар як дониш¿´º бояд сифатµои беµтарини касби ом´згориро дар худ ташаккул диµад.

Усулµои худтарбиякунº:

- Усулμои худшиносº.
- Худмушоμидакунº.
- Худтаμлилкунº.
- Худбаμодиμº.
- Усулμои худдорº.
- Усулμои худдаъваткунº.

САВОЛ¥О БАРОИ ТАКРОР ВА МУСТА¥КАМКУНª:

1. Усулμои худтарбиякуниро номбар кунед?
2. Худтарбиякунº ва таърихи он ба касби ом´згорº, таъсири мав³еи муμит ба худтарбиякунº?
3. Эμти±¿ ва талабот ба худтарбиякунº?

МАВЗ¤И – 13

ТА¯РИБАИ ПЕДАГОГª ВА Э¯ОДКОРИИ ОМ¤ЗГОР

МА£САД ЛЕКСИЯ: Таъмин намудани маърифати донишҷ´±н доир ба та¿рибаи педагогº ва фаъолияти э¿одкории

ом´згор, тарбияи зав³и донишҷ´±н нисбат ба касб ва малакаµои касбº, инкишофи маµорат ва малакаµои касбº.

МАФ¥УМ¥ОИ АСОСª: Та¿рибаи ом´згорº, э¿оди±т, э¿оди±ти педагогº, истеъдод, маµорат, ом´зиш ва истифодаи назарияµои пеш³адам, ом´зиш ва истифодаи та¿рибаи ом´згорон.

ВАСОИТИ ТАЪЛИМ: ¥у¿¿атµои та¿рибаом´зº, на³шаи календарº, план–конспекти дарс, на³шаи тарбиявии роµбари синф, план–конспекти чорабинии тарбиявº.

НА£ША:

1. Ма³сад, вазифа ва мундари¿аи та¿рибаи ом´згорº.
2. Намудµои асосии µу¿¿атгузорº дар давраи та¿рибаом´зº.
3. Моµияти э¿оди±ти педагогº ва роли он дар ¿ара±ни таълиму тарбия.

АДАБИ¡Т¥О:

1. Ижодкор ´³итувчилардан. Т., 1989. Туз. Ж.Г. Й´лдошев ва бош³.
2. Маърупов Ж, Нурмуµаммедов У, £алби ³у±ш мураббий. Т, ¤³итувчи, 1987.
3. С. Ражабов. Мутахассисликка кириш. Т., ¤³итувчи, 1981.
4. Ф.Г. Фролов. ¡ш директор мактаби. Т., ¤³итувчи, 1991.
5. Т. Юнусов. ¡ш ´³итувчилар билан ишлашни такомиллаштириш й´ллари. Т., ¤³итувчи, 1990.
6. Педагогикаи µамкорº. С. Шарипов ва А. Абдухоли³ов, ¥у¿анд, 2002 с.
7. Му³аддимаи ихтисоси ом´згорº. Т. Аµлиллоев, Н. Дадобоев, Ху¿анд, 2002 с.

Та¿рибаи ом´згорº яке аз марµилаµои асоситарини тай±рии донишҷ´ ба касби оянда аст. Зеро донишҷ´ донишµои назариявии дар зимни таълими фанµои ихтисосиву педагогº µосил кардаашро дар мактаби олº дар µамин давра, дар мактаб дар зимни муносибат бо онµо дар амал татби³ менамояд.

Дар давраи та¿рибаи ом´згорº донишм´ натанµо ба кори муста³илона тай±р мешавад, балки барои инкишофи имкониятµои э¿одии шахсияту ´ чун ом´згори оянда шароит фароµам мегардад.

Дар ¿ара±ни та¿рибаом´зº донишм´±н бояд маµорат ва малакаµои зеринро аз худ менамоянд: ом´зиши шахсияти бачагон ва коллективи хонандагон; муайян намудани ма³сад ва вазифаµои таълимию тарбиявº: бана³шагирии фаъолияти педагогº; истифодабарии шакл, роµ, усул, восита ва усулµои идоракунии фаъолияти донишанд´зии хонандагон, ташкил ва гузаронидани корµои тарбиявº ва роµбарº ба худтарбиякунии хонандагон; таµлил ва ¿амъбасти та¿рибаи педагогº, ташкил ва гузаронидани та¿рибаµои тад³и³отº; гузаронидани чорабиниµои оммавию си±сº ва ¿амиятию педагогº дар байни аµолº ва падару модарон.

Дар ¿ара±ни та¿рибаом´зº донишм´±н бо фаъолияту амалº, та¿рибаи анъанаµои муассисаµо шинос мешаванд, бо ом´зиши шахсият ва коллективµои гуногуни бачагона маш²ул мешаванд, фаъолияти Амалии худро ба на³ша мегиранд аз равияµо ва мундари¿аи муайян кардашудаи корµои тарбиявº, ташкилию оммавº мегузаронанд. Равияµои корµои тарбиявº гуногунанд:

Корµои оммавию си±сº:

Тарбияи меµнатº, и³тисодº ва интихоби касб;

Муµофизати табиат ва табиатшиносони ¿авон;

Тарбияи эстетикº, ¿исмонº ва интеллектуалº;

- на³шаи фардии донишм´ барои давоми та¿рибаом´зº.
- р´знома
- на³шаи та³вимии дарсµо
- на³шаи корµои тарбиявº
- на³ша – матни дарсµои алоµида
- на³ша – матни чорабиниµои тарбиявº
- дафтари таµлили маш²улиятµои таълимию тарбиявº
- тавсифномаи хонандаи алоµида ва коллективи синф
- на³шаи худом´зº ва худтарбиякунº дар давраи та¿рибаом´зº
- µисобот оид ба та¿рибаом´зº.

Мафµумµои «э¿одº», «э¿оди±т», чº маънº доранд? Э¿оди±т–ин «фаъолиятест», ки дар нати¿аи он арзишµои моддию маънавº ба даст оварда мешавад. Э¿оди±ти педагогº–онро мефаµмонад, ки ом´згор бо меµнати худ чº гуна арзишµои нав меофарад.

Э¿оди±т аз гузориши вазифаµо сар мешавад. Э¿оди±ти шумо±н низ аллакай сар шудааст. И¿рои корµои рефератº ва µимояи он, ± и¿рои корµои илмº аз фанµои ихтисосиву педагогº ин худ шаµодати гуфтаµои болоº аст. Барои и¿рои вазифаµо шумо бо адаби±ти гуногун р´бар´ шуда онµоро мутолиа намудед ва аз чизµои ом´хтаатон донаµо чидед, яъне элементµои аввалини э¿оди±т аз µамин ¿о сар шуда, торафт он васеътару мураккабтар мегардад. Зеро, ки барои µар як ом´згори оянда ом´хтани роµµои µалли дурусти вазифаµои педагогº µатман зарур аст. Албатта ин кор осон нест, лекин µамин як вазифа ин ¿ара±ни хеле мураккаби э¿одº аст. Шумо бо вазифаµои гуногуни педагогº – дар давраи та¿рибаи педагогº дар мактаб низ р´ ба р´ меоед ва дар ин ¿о имконият пайдо менамоед, ки дар назди бачагон вазифаµои гуногун гузоред ± онµоро µал намоед чунончº: бо шогирдоне р´ ба р´ мешавед, ки онµо µаваси хондан надоранд, бефаъолиятанд. Шумо мехоµед, ки дар онµо шав³и хонданро бедор кунед. Ва дар зимни фаъолият агар µатто як талаба шав³манд гардад µам ин муваффа³ияти шумо аст. Лекин барои он, ки вазифаи педагогиро дуруст гузоред, тарбиягирандагонро хуб донистан лозим ва пайваста онµоро ом´хтан.

¥амин тавр, шумо бо чаµор давраи асосии µалли вазифаµои педагогº:

1. Гузориши вазифаµо
2. Ба на³ша гирифтани усулµои таъсиррасонии педагогº.
3. Дар амал татби³ намудани на³шаи пешбинишуда дар муносибати байниµамдигарº бо бачагон.
4. Таµлили нати¿аµои педагогии ба даст даровардашуда шинос шудед.

Дар µар як давра ба ом´згор донишµои чу³уру µаматарафа зарур аст. Муµим он аст, ки гарави ком±бии ом´згор дар э¿оди±ти ´ст. Ва он дар се марµала мегузарад:

1. Дар давраи донишљ´º–ом´зиши донишµои назарияв º.
2. Дар давраи та¿рибаи ом´згорº–дар амал татби³кунии донишµои азхудшуда.
3. Дар давраи пас аз донишгоµº–гузаштан ба кори Амалии ом´згорº.

Маµз дар µамин давра ин ³обилиятµо кушода шуда инкишоф ме±банд. Маµз дар µамин давра шумо худро ба сифати ом´згор муайян карда метавонед. Пеш аз µама. Намуди зоµирии шумо±н ба толибилмон бояд маъ³ул гардад. Хонандагон, ки бис±р ва³т бо ха±лу орзуµои ширин

²´таваранд. мехоµанд. Шуморо чун ом´згори µа³и³º бо чеµраи кушоду пуртабассум вале боси±сат, тару тоза, бо костюми ба худ шинаму зебанда, куртаи сафед ва галстук, хулласи калом, бо намуди мадании ба касби ом´згори хос бинанд. Онµо инчунин ташнаи каломи зебою бурро ва бо лутфи шумоанд, ки аз он маънոµои чу³урро эµсос намоянд ва ²айра.

Аз ин р´, ха±лпарастº, э¿одкорº, ¿усту¿´и фазилатµое мебошанд, ки чун ом´згорони оянда барои бо нахустин тарбиягирандагон маш²ул шудан ба шумо±н к´мак мерасонанд. Баровардани р´зномаи деворº, ташкили намоишгоµµо э¿оди±ти бадеº, консертµои дастаµои худ фаъолиятº аз он чорабиниµоянд, ки шуморо аз ´µдаи и¿рои онµо баромада тавонеду ба дили бачагон ¿ойгир шавед.

Яке аз муµимтарин вазифаµои дониш¿´ дар давраи та¿рибаи ом´згорº–ин мушоµидабарº ва ом´хтани µа±ти бачагон, кори ом´згорон, роµбарони синф ва µамкории онµо дар раванди педагогº мебошад. Мушоµидаµо бояд ма³саднок ва касбº бошанд, яъне пеш аз шур´ъ кардан ба мушоµида (дарс, соати тарбиявº, экскурсия) дар назди худ ма³сад ва вазифаµои мушоµидаро ба таври мушаххас муайян карда тавонед. Ин мушоµидаµои дар назди шумо олами дигарро мекушояд, ки бо воситаи он чу³уртар ба моµияти µодисоти педагогº сарфаµм мерафтагº шавед.